

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

MIIA HYTTINEN

Koira osamaksuesineenä

Osamaksukauppalain mukainen takaisinotto
ja tilitys koirakaupassa

TRADENOMIN TUTKINTO-OHJELMA
2021

Tekijä(t) Hyttinen, Miia	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä elokuu 2021
	Sivumäärä 44	Julkaisun kieli Suomi
Julkaisun nimi Koira osamaksuesineenä. Osamaksukauppalain mukainen takaisinotto ja tilitys koirakaupassa.		
Tutkinto-ohjelma Liiketalouden koulutusohjelma		
Tiivistelmä Työn toimeksiantajana toimi Ulosottolaitos. Työn tavoite oli selvittää, millainen prosessi takaisinotto ja tilitysmenettely on yleisesti ja tämän jälkeen koirakaupan näkökulmasta. Työssä kuvataan lainsäädäntöä osamaksukauppaan liittyen, ulosoton roolia, takaisinoton ja tilityksen hakemista, tilitysprosessia, koiran asemaa lainsäädännössä, ja miten, vai otetaanko ollenkaan lainkäyttötyössä huomioon tilitysesineen olevan elävä olento. Työhön kuuluu myös case-tapaus, jossa seurattiin yhden koiran takaisinottoa ja tilitystä hakijan hakemuksesta koiran palauttamiseen myyjälle saakka. Siinä selvitetään, miten käytännössä toteutuvat elävään olentoon kohdistuvat pakkokeinot. Aihetta tutkittiin osamaksukauppalain mukaisen myyjän, ja mahdollisen takaisinoton ja tilityksen hakijan näkökulmasta. Toisena näkökulmana lainkäyttäjä, tässä tapauksessa Ulosottolaitoksen ylitarkastajat ja voudit varsinaisen takaisinoton ja tilityksen osalta. Työn teoreettinen viitekehys koostuu osamaksukaupasta ja sen säännöstelystä. Laeista perehdyttiin pääosin lakiin osamaksukaupasta, kuluttajansuojalakiin, ja ulosottokaareen. Johtopäätökset: Osamaksukauppaa säätelevät monet lait, ja jo sopimusta tehdessä on niihin perehdyttävä, jotta myyjällä säilyy takaisinotto-oikeus. Takaisinotto- ja tilitykseen päädyttäessä koiran osalta prosessi etenee samoin kuin muidenkin esineiden kohdalla. Tilitystä toimittavalla ulosoton virkamiehellä on kuitenkin paljon harkinnanvaltaa tapauksissa käytännön toiminnan suhteen. Haastattelujeni perusteella koiran asema elävänä olentona tulee otetuksi hyvin huomioon, vaikka muutoin käytännön lainkäyttötyö lähteekin samoista lähtökohdista kuin elottomien esineiden kanssa.		
<u>Asiasanat</u> Koira, osamaksusopimus, takaisinotto, tilitys		

Author(s) Hyttinen, Miia	Type of Publication Bachelor's thesis	Date August 2021
	Number of pages 44	Language of publication: Finnish
Title of publication Dog as an item of paid in instalments. Repossession and remittance in dog breeding business by law of instalment purchase.		
Degree program Business Administration		
Abstract The study was commissioned by the National Enforcement Authority of Finland. The object of this work was to determine what sort of process is in place for the repossession and remittance of items paid in instalments in general, and in perspective of dog breeders. The paper describes the legislation related to instalments, the role of enforcement, filing for repossession and remittance, the remittance process, the dog's position in the legislation, and how, if at all, the judicial system takes into account that the settlement object is a living being. The work also includes a case study that monitors the repossession and remittance of one dog from the applicant's application to the dog's return to the seller. It explains how coercive means against a living being are put into practice. I examine the subject from the perspective of the seller under the Instalment trade act, and a possible repossession and remittance applicant. Another aspect is the judiciary, in this case the Superintendents and the Enforcement agent of the National Enforcement Authority of Finland, regarding the actual repossession and remittance. The theoretical framework of the work consists of instalment trading and its regulations. I mainly study the Law on installment trade act, the Consumer protection act, and the Execution act, whilst at the same time I also include work on other laws which are in the same area. Conclusions: Instalment sales are regulated by many laws, and they must be consulted when the contract is concluded, so that the seller retains the right of repossession. When it comes to repossession and remittance, the process for the dog proceeds as it does for other objects. However, the enforcement officer responsible for the remittance has a great deal of discretion in the practical operation of the cases. Based on my interviews, the dog's position as a living being are very well considered, although it would appear practical judicial work starts from the same starting points as with inanimate objects.		
<u>Key words</u> Dog, paid in instalments, repossession, remittance		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OSAMAKSU	7
2.1 Osamaksukaupan määritelmä.....	7
2.2 Osamaksukaupan kohteet.....	8
2.3 Osamaksukaupan muotomääräykset	8
2.4 Osamaksukaupoissa käytetty käsitteistö	9
2.5 Omistuksenpidätysehto	10
3 KULUTTAJANSUOJALAIN MÄÄRÄYKSET	11
4 ULOSOTTO.....	13
4.1 Ulosotto lyhyesti	13
4.2 Ulosottokaaren säännökset osamaksuasioissa.....	14
5 TAKAISINOTTO JA TILITYS PROSESSINA.....	16
5.1 Takaisinotto ja tilitys lyhyesti	16
5.2 Takaisinoton edellytykset.....	19
5.3 Sosiaalisen suoritusesteen vaikutus.....	20
5.4 Virka-avun saamisen edellytykset.....	21
5.5 Esteet virka-avun antamiselle	22
5.6 Tilityspöytäkirja	23
5.6.1 Esineen arvon määrittäminen.....	24
5.6.2 Maksamaton määrä sekä takaisinotosta aiheutuneet kustannukset	25
5.7 Ostajan lunastusoikeus	26
5.8 Tilityksestä valittaminen	27
5.9 Tilitysprosessia hidastavat tai estävät sopimusvirheet.....	27
6 KOIRAN TAKAISINOTON JA TILITYKSEN ERITYISPIIRTEITÄ.....	28
6.1 Koiran oikeudellinen asema lainsäädännössä	28
6.2 Elinkeinonharjoittajan määritelmä koirakaupassa	31
6.3 Ulosoton virka-apu ja ulosottomiehen toiminta koiran etsinnässä	32
6.4 Koira tilityksen kohteena	34
7 CASE-TAPAUS.....	35
7.1 Tapauksen kulku	36
7.2 Tilityspöytäkirja ja perustelut	38
8 YHTEENVETO	41
8.1 Tutkimusongelma.....	41
8.2 Pohdintaa osamaksusopimuksista koirakaupassa	43
LÄHTEET	

1 JOHDANTO

Työn tavoitteena on selvittää rotukoirien kaupassa käytettävien osamaksukauppalain mukaisten osamaksusopimusten tilitystä ja takaisinottoa Suomessa. Julkisuudessa on ollut paljon esillä Koronapandemian aiheuttama nousu koirien rekisteröintimäärissä Suomessa. Pentujen menekki on kasvattajien mukaan ollut hurjaa, ja negatiivisia lieveilmiöitä on jo näkynyt. Iltapäivälehdissä on ennakoitu tulevan ongelmia, kun tilanne normalisoituu, ja etätyöt loppuvat.

Moni on näinä aikoina kokenut omaavansa entistä enemmän vapaa-aikaa, ja ajatellut tämän välin olevan hyvä pennun ottamiselle. Pennun tuloon ei olla välttämättä valmistauduttu samalla pitkäjänteisyydellä, kuin normaalissa tilanteessa, ja pennun maksamiseen osamaksulla on ollut varmasti enemmän kysyntää. Tulevaisuus näyttää, miten paljon koirien takaisinottoja ja tilityksiä tulee ulosottoviranomaisten hoidettavaksi. Työssä kuvaan takaisintoton ja tilityksen lainsäädännöllistä sääntelyä, sekä prosessin kulkua, ja sen erityispiirteitä koiran ollessa osamaksuesineenä.

Työssäni Ulosottolaitoksessa olen kohdannut muutaman takaisinotto- ja tilityshakemuksen koskien osamaksulla myytyä koiraa. Koirien myyntimääriin verrattuna sopimusten tilityspyynnöt ovat pieniä. Vuosittain Suomessa rekisteröidään noin 100 000 henkilöautoa (Traficomin [www-sivut 2021](#)), koiria rekisteröidään noin 50 000 (Kennelliiton [www-sivut 2021](#)). Osamaksukauppalain mukaisia takaisinottoja ja tilityksiä tehdään vuosittain ulosotossa noin 2 000-3 000 kpl (Ulosottolaitoksen [www-sivut 2021](#)). Takaisinotto ja tilityshakemuksista noin 95 % koostuu ajoneuvoista, loput koostuvat muista osamaksulla myydyistä asioista, kuten veneistä, koirista jne. Johtopäätöksenä luvuista voi tehdä sen, että suurin osa koirista ostetaan kertamaksulla, tai sitten koiranomistajat ovat erityisen tunnollisia osamaksujen maksajia.

Kasvattajilta voi myös puuttua tietoa osamaksusopimuksen purkamisesta ja myydyin ”esineen” takaisinsaamisesta.

Kasvattajat saavat tästä työstä tietoa alan lainsäädännöstä ja yleisistä käytännöistä, sekä eväitä mahdollisten ongelmien hoitamisessa ja koirien takaisin saamisessa.

Koirien ostajille ja kasvattajille hyöty tulee mm. paremmin luonnostelluista sopimuksista sekä ostajien informoinnista sopimuksen laiminlyönnin seurauksista.

Työtäni ohjasi tutkimuskysymys, miten lainsäädäntö määrittelee toimet osamaksukauppalaan mukaisten sopimusten ongelmatilanteissa? Työssäni selvitin myös, miten lainsäädäntö määrittelee koiran aseman osamaksukaupassa, ja miten käytännön toimet mukautuvat koiraan osamaksuesineenä?

Työssä pyritään antamaan vastaus siihen, miten osamaksuesineen takaisinotto etenee ja miten koira käsitellään osamaksuesineenä, sekä eroaako sen takaisinotto ja tilitys luonteeltaan muiden esineiden vastaavasta prosessista. Työn teoriaosuudessa luodaan kattava katsaus osamaksukauppalaan mukaiseen tilitykseen ja takaisinottoon ja sen edellytyksiin. Työn empiriaosuudessa tarkastellaan prosessia erityisesti koirakaupan erityispiirteet huomioon ottaen.

Työn tutkimusmenetelmä on laadullinen, empiirinen oikeustutkimus, kohteena tutkimuksessa on oikeustieteen alaan kuuluva ilmiö, ja sen toteutuminen käytännön lainkäyttötyössä. Empiirinen oikeustutkija on kiinnostunut esimerkiksi siitä, millaisia sosiaalisia, taloudellisia, ympäristöllisiä, ja muita yhteiskunnallisia vaikutuksia oikeudellisilla käytännöillä on, ja millaisia oikeudellisia ongelmia lainkäyttötyössä esiintyy (Lähteenmäki & Nieminen 2021, 11).

Tutkimukseni teorettinen viitekehys koostuu osamaksukauppaan sääntelystä. Myös uusittua ulosottoaarta käsitellään soveltuvin osin. Ulosoton tehtäviä kuvataan niiltä osin kuin ne koskettavat käsiteltävää aihetta. Työssäni keskeiset käsitteet (osamaksu, tilitys, takaisinotto) ovat vakiintuneita ja laeissa määriteltyjä.

Ostajalle on myös oikeus tietyissä tilanteissa hakea myyjää vastaan osamaksukaupan purkua tilityksenä. Työssä ei käsitellä tätä ostajalähtöistä näkökulmaa.

Toimeksiantajana työlleni toimii Ulosottolaitos.

2 OSAMAKSU

2.1 Osamaksukaupan määritelmä

Osamaksukauppaa säätelee laki osamaksukaupasta 91/1966 (jatkossa osamaksukauppalaki). Laki on sopimusten lähtökohtana kaikissa osamaksulla myydyissä esineissä.

Osamaksukauppalakia sovelletaan sopimukseen joissa;

- tarkoitus on omistajanvaihdos,
- kauppasopimus tehdään kirjallisena ja kahtena kappaleena,
- kauppa koskee irtainta esinettä,
- hinta suoritetaan erissä, joista ainakin yksi eräännyy esineen luovutuksen jälkeen,
- kauppaan sisällytetään omistuksenpidätysehto, tai ehto esineen takaisinottamisesta, ja
- sopimuksessa on sovittu luottokustannuksista.

Edellä mainittujen ehtojen on täytyttävä, jotta kyseeseen tulee osamaksukauppalain mukainen kauppasopimus. (Lindström 2014, 362.)

Osamaksukaupalla ostettaessa ostaja maksaa sopimuksen mukaisen esineen useamassa erässä, joista ainakin yksi eräännyy maksettavaksi sen jälkeen, kun kaupan kohde on saatu haltuun. Lisäksi myyjä pidättää itsellään oikeuden esineeseen, kunnes se on maksettu. Vaihtoehtoisesti omistusoikeus voidaan pidättää siihen saakka, kun jokin tietty, sovittu osa maksuista on suoritettu sovitussti. (Jaakonsaari & Ojala 2011, 77.) Ostajan laiminlyödessä sopimuksen määrittämän maksuvelvollisuutensa, voi myyjä tarvittaessa saada maksun sopimuksella myydystä esineestä, tämä tapahtuu tekemällä ulosottoviranomaiselle takaisinotto ja tilityshakemuksen (Uitto 2003, 13).

Osamaksukauppa itsessään on kooste useista oikeustoimista, mm. irtaimen esineen luovutus, velaksianto ja vakuusjärjestely. Ostaja saa kaupanteossa haltuunsa kaupan kohteen ja jää velkaa myyjälle. Velan vakuutena toimii myyty esine, tämän takia myyjä pidättää oikeuden myytyyn esineeseen, kunnes kauppahinta on maksettu. Sopimuksen tarkoitus on, että esine siirtyy ostajan omistukseen, kun kauppahinta on

maksettu kokonaisuudessaan. Osamaksukauppaa voidaan pitää luottokaupan ja käteiskaupan välimuotona. (Uitto 2003, 19.)

Osamaksulla myymisessä on myyjälle epäedullisia näkökohtia. Myyjä joutuu kantamaan riskin ostajan tulevasta maksukyvyvystä ja maksuhalusta. Lisäksi myyjä joutuu odottelemaan saataviaan käteiskauppaa pidempään. Myyjän kannalta on siis järkevää sisällyttää osamaksusopimuksen riskien ja odottelun kattamiseksi korkoa. Osamaksuhinta on siis lähes aina korkeampi kuin käteismaksu. (Jaakonsaari & Ojala 2011, 78).

Osamaksuesineen omistuksen siirtymisen ollessa sidottu johonkin muuhun seikkaan, kuin sopimuksen mukaisen kauppahinnan maksamiseen, ei silloin sovelleta osamaksukauppalakia. Myöskään silloin ko. lakia voidaan soveltaa, jos kauppahinta on sovittu maksettavaksi yhdessä erässä. (Uitto 2003, 20-21.)

2.2 Osamaksukaupan kohteet

Osamaksukauppalaan mukaan osamaksulla voidaan myydä irtaimia esineitä. Esineoikeudessa esineet jaetaan kiinteisiin ja irtaimiin. Kiinteillä tarkoitetaan kiinteistöjä tai muita rekisteriyksiköitä. Irtainta tällöin ovat kaikki muu kuin kiinteät esineet. Irtainta esinettä pitää voida liikutella sen muuttamatta muotoaan. (Uitto 2003, 21-22.)

2.3 Osamaksukaupan muotomääräykset

Irtaimen kauppaa Suomessa voi käydä vapaamuotoisesti. Tästä poikkeus on osamaksukauppa, joka on sidottu määrämuotoon. Osamaksusopimus on tehtävä aina kirjallisesti erityisellä lomakkeella, se on päivättävä, ja ostajan, myyjän tai hänen edustajansa on se allekirjoitettava. Ostajan tulee saada oma kappaleensa sopimuksesta. (Uitto 2003, 27.) Sopimuksessa tulee mainita; sopimusosapuolet, tiedot kaupan kohteesta ja sen toimittaminen, hinta ja sen maksamista koskevat ehdot, tiedot osamaksutilityksissä toimivaltaisesta viranomaisesta. Korkoa ei voida periä, ellei sitä ole sopimuksessa määritelty. (Osamaksukauppalaki 1c §.)

Osamaksukauppalaissa säädetyt muotomääräykset ovat suppeita, joten yksityiskohtaisemmin tiedoista, joita sopimuksessa tulee olla, on säädetty valtioneuvoston asetuksilla osamaksusopimuksessa annettavista tiedoista (790/2010) sekä luottosopimuksesta kuluttajalle annettavista tiedoista (789/2010).

Osamaksukauppalain soveltamisen kannalta ei ole oleellista onko kauppasopimus otikoitu osamaksusopimukseksi vai ei. Osamaksukauppalakia sovelletaan myös muulla sopimuksella myytyyn esineeseen, kunhan tarkoituksena on, että vasta maksusuorituksen jälkeen hallinnan saajasta tulee esineen omistaja. Osamaksukauppalain 1 § 2 momentissa todetaan, että jos sopimuksen tarkoituksena on, että esineen luovutuksen saajasta tulee sen omistaja, on osamaksukauppalain säännöksiä noudatettava. Osamaksukauppalain 1 § säännöksellä on siis haluttu estää osamaksukauppalain säännösten kiertäminen esimerkiksi kutsumalla sopimusta muuksi kuin osamaksusopimukseksi, tai osamaksuja käyttökorvauksiksi. Kuluttajansuojalakiin (38/1978, jatkossa myös KSL) on otettu myös vastaava säännös (KSL 7 luku 3 § 1 mom., Uitto 2003 23.) Jos sopimus on tehty lain vastaisesti, myyjä ei voi vaatia tästä korkoa tai myyjällä ei ole takaisinotto oikeutta. (Jaakonsaari & Ojala 2011, 105.)

Kuluttajansuojalaissa on kirjattuna osamaksusopimuksen muotomääräyksiä koskien erityisesti kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välistä osamaksukauppaa. Sopimuksessa on KSL:n mukaan mainittava luoton määrä tai mahdollinen luottoraja, luoton kustannukset ja takaisinmaksu, luototettava hyödyke, sopimusrikkomuksen seuraukset, kuluttajalle lain nojalla kuuluvat oikeudet, sopimuksen muut ehdot, tiedot peruuttamisoikeuden käyttämisen edellytyksistä, tiedot luottosopimuksen irtisanomisesta ja muusta päättämisestä, sekä tiedot oikeussuojakeinoista ja valvontaviranomaisesta. Kuluttajansuojalaki tuo siis huomattavasti lisää tiedonanto- ja neuvontavelvotteita sopimukselle. (Uitto 2003, 30.)

2.4 Osamaksukaupoissa käytetty käsitteistö

Osamaksukauppalaissa käytetään alla olevia käsitteitä;

Osamaksuhinta: On maksuerien yhteenlaskettua kokonaishintaa, jonka ostaja on sopimuksen mukaan velvollinen suorittamaan myyjälle. Hinta ei sisällä erikseen sovittua sopimuskorkoa.

Maksuerä: On se osa maksettavasta kauppahinnasta, jonka ostaja maksaa sovittuna eräpäivänä.

Osamaksulisä: Ostajan maksettavaksi tulevat, luotonantajalle osamaksukaupasta aiheutuneet kulut ja maksut.

Kuluttajansuojalaissa käytetään alla olevia käsitteitä:

Käteishinta: Hinta, jonka kuluttaja maksaisi, jos hän ostaisi esineen käteisellä.

Luottokustannukset: Korot, kulut ja muut maksut sopimusajalta yhteenlaskettuna. Kuluttaja velvollinen maksamaan luottosuhteen perusteella.

Luottohintaa: Edellä mainittujen käteishinnan ja luottokustannusten yhteismäärä.

(Uitto 2003, 16-17.)

2.5 Omistuksenpidätysehto

Omistusoikeuden pidätysehto kuuluu oleellisena osana osamaksusopimukseen. Edellinen tarkoittaa sitä, että omistusoikeus myytyyn esineeseen siirtyy ostajalle vasta koko kauppahinnan tulleen maksetuksi. Siihen asti se on myyjän omaisuutta. Ostaja saa kuitenkin normaalisti käyttää ja hallita kaupan kohdetta. Myyjä voi osamaksusopimuksen turvin vaatia myös korkoa tai hyvitystä rikotusta sopimuksesta. (Jaakonsaari & Ojala 2011, 78.)

Omistuksenpidätysehdon tarkoitus on saada aikaan tilanne, jossa myyty ja ostajan hallintaan luovutettu osamaksuesine on osamaksuvelan vakuutena. Myyjä on tällöin oikeutettu saamaan suorituksen velkaansa esineestä, jos ostaja laiminlyö

osamaksusopimukseen perustuvat velvollisuutensa. Vakuus saadaan käyttöön siten, että myyjä on oikeutettu purkamaan kaupan sopimusrikkomuksen perusteella, ja ottamaan esineen takaisin. Kun sopimuksessa on omistuksenpidätysehto, on myyjällä automaattisesti oikeus ottaa esine takaisin, kun maksuvelvollisuus on laiminlyöty. Yleiset edellytykset omistuksenpidätysehdon pitävyydelle ovat; omistuksenpidätysehdestä on selvä ja nimenomainen sopimus, ehdosta on sovittu ennen kuin esine on luovutettu ostajan hallintaan, omistuksenpidätysehdon kohteen on oltava yksilöitävissä oleva esine, ja omistuksenpidätysehtoa käytetään myyjän saatavien turvaamiseksi maksulaiminlyöntitapauksessa. (Uitto 2003, 97-98.)

Omistuksenpidätysehto ei välttämättä aina toimi ajatellulla tavalla, esimerkiksi jos osamaksulla ostetun esineen arvo on käytettynä pieni. Vaikka osamaksusopimukseen olisikin kirjattu omistuksenpidätysehto, ei myyjä tällaisessa tilanteessa kuitenkaan välttämättä halua käytettyä osamaksuesinettä takaisin. Myyjä voi tällöin pidäytyä takaisinotosta, jos takaisinottokustannukset ovat esineen arvoa suuremmat, tai esineen jälleenmyynti on epätodennäköistä, tai hyvin haastavaa. Tällöin myyjän kannattaa tehdä maksukyvyttömyyden varalta summaarinen haastehakemus käräjäoikeudelle. Käräjäoikeuden antamalla tuomiolla myyjä voi sitten hakea rahasaataviaan ulosoton kautta. Erääntyneen saatavan perinnästä säädetään lailla saatavien perinnästä 513/1999. (Niemi 2014, 360.)

Omistuksenpidätystä koskevissa osamaksusopimuksissa takaisinotto voidaan tehdä maksulaiminlyöntien lisäksi myös mm. silloin kun, ostaja käyttää esinettä huonosti, tai sopimuksen vastaisesti (Uitto 2003, 19). Omaan työkokemukseeni Ulosottolaitoksessa pohjautuen tällainen tilanne voisi tulla esimerkiksi auton osamaksukaupassa, jos ostaja rikkoo sopimuksen jättämällä vakuuttamatta osamaksulla ostetun ajoneuvon.

3 KULUTTAJANSUOJALAIN MÄÄRÄYKSET

Kuluttajansuojaoikeuden on tarkoitus suojata sopimustilanteissa lähtökohtaisesti heikompa osapuolta, eli kuluttajaa. Kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisen

asetelman on katsottu olevan epätasapainoinen. Asiansa tuntevalla elinkeinonharjoittajalla on asioista paremmat lähtötiedot, vakiosopimukset ovat elinkeinonharjoittajan laatimia, ja elinkeinonharjoittaja voi valita mitä tuotteita ja mille kohderyhmälle hän tarjoaa. Lähtökohta ei ole muuttunut, vaikka nykyään kuluttaja voi laajasti vertailla verkossa tuotteiden hintoja ja saada tietoa muiden kuluttajien antamasta palautteesta. Keskeisenä seikkana lain tarkastelussa on pidettävä kuluttajan asemaa heikompana osapuolena. Kuluttajan on saatava tietoa ymmärrettävässä muodossa, ja hänelle pitää avoimesti kertoa sopimuksen sisällöstä, hinnasta ja muista sopimusehdoista. Riskinjoossa otetaan huomioon se, että kummalla osapuolella sopimuksissa on paremmat mahdollisuudet varautua riskiin. Yhteiskunnan hyvinvointi lisääntyy, kun kuluttajan oikeuksista pidetään lainsäädännön puolesta huolta, tällöin kuluttajat ovat halukkaita käymään kauppaa. (Peltonen & Määttä 2015, 2.)

Osamaksukauppalaissa (1 a §) mainitaan, että laki ei koske sellaista osamaksukauppaa, jonka myyjänä on elinkeinonharjoittaja ja ostajana kuluttaja. Kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan tehdessä sopimuksen irtaimen kaupasta, sovelletaan tällöin kuluttajansuojalakeja. Niiltä osin kuin lait eivät poikkea määräyksiltään toisistaan, sovelletaan kauppalakia tai lakia osamaksukaupasta. Kauppalaki on yleislaki, kun ostetaan tai myydään irtainta esinettä. Irtaimen kaupassa kauppalakia sovelletaan kahden yksityishenkilön, tai kahden elinkeinonharjoittajan väliseen kauppaan. Osapuolet voivat aina kuitenkin sopimuksessaan sopia kauppalain säännöksiensä syrjäyttävistä ehdoista. Kuluttajansuojalaissa on kuitenkin tiettyjä pakottavia, kuluttajaa suojelevia määräyksiä, joista ei voi sopimuksellakaan poiketa kuluttajan vahingoksi kauppalain, tai osamaksukauppalaime mukaisissa sopimuksissa. (Jaakonsaari & Ojala 2011, 51.)

Kuluttajansuojalaissa tarkoitettu elinkeinonharjoittaja on henkilö, joka taloudellista hyötyä saadakseen, ammattimaisesti, myy, tai muutoin tarjoaa kulutushyödykkeitä hankittavaksi maksua vastaan. Käsite on laaja, ja epäselvissä tapauksissa tulkinta herkästi kääntyy mieluummin sille kannalle, että henkilö on elinkeinonharjoittaja. (Jaakonsaari & Ojala 2011, 52-53.) Myöhemmin tässä työssä käsitellään ennakkotapauksia elinkeinonharjoittajaksi tulkitsemisesta.

Kuluttajansuojalain mukaan myyjän edellytykset tavaran takaisinottoon ovat rajoitettuja kuin kahden kuluttajan välisessä sopimuksessa. Elinkeinonharjoittajan

katsotaan sietävän pidempää maksuviivästyistä kuin kuluttajan, ja siten takaisinottoa ja tilitystä joutuu odottamaan pidempään kuin osamaksukauppalaan mukaan. (Uitto 2003, 50.)

KSL 7 luvun 36 § käsittelee takaisinottoa ja tilitystä, ja sen sisältö on hyvin yhteneväinen osamaksukauppalaan vastaavan sisällön kanssa.

4 ULOSOTTO

4.1 Ulosotto lyhyesti

Täydellisessä maailmassa velat maksetaan ajallaan, ja vapaaehtoisesti. Tosielämän käytäntö ei valitettavasti ole näin sujuvaa, velkoja jätetään maksamatta monista erisyistä. Yhteiskunnan taloudellisen toiminnan, kaupankäynnin ja luotonannon lamaan-tumisen estämiseksi tarvitaan laiminlyötyjen velvoitteiden pakkotäytäntöönpanojärjestelmää, ulosottoa. Ulosotossa laiminlyödyt velvoitteet pannan täytäntöön pakkokeinoin valtion viranomaisen toimesta. (Koulu & Lindfors 2016, 176.)

Ulosotto on viimeinen keino pannan täytäntöön laiminlyödyt siviilioikeudelliset velvoitteet. Jos yhteiskunnassa ei ole järjestelmää, joka pyrkii saattamaan maksukyvyttömäksi tulleen vastapuoli asemaan, joka hänellä olisi ollut sopimuksen vapaaehtoisella täyttämällä, valtio ei ole huolehtinut sille kuuluvista tehtävistä riittävän oikeus-suojakoneiston ylläpitämiseksi. Täytäntöönpanoa koskevassa lainsäädännössä ollaan kosketuksissa useiden ihmiselle kuuluvien perusoikeuksien kanssa. Esimerkkeinä etenkin henkilökohtainen koskemattomuus, liikkumisvapaus, julkisuus, yksityisyydensuoja ja kotirauha. Maksuvelvoitteen toteuttamisessa on kyse myös velkojan omaisuuden suojan toteuttamisesta. (Linna & Leppänen 2014, 1.)

Ulosottolaitoksen toiminta ja valtuudet perustuvat lakiin, tehtävinään mm. rahasaatavien perintä, häätöjen, pakoteasioiden ja turvaamistoimien täytäntöönpano, lapsen huollon täytäntöönpanot, sekä osamaksuesineiden takaisinotto. Ulosottolaitos laittaa

täytäntöönpanoon myös vankeudeksi muunnetut sakot. (Ulosottolaitoksen www-sivut 2021.)

Ulosotto on yleisin insolvenssi- eli maksukyvyttömyysmenettely. Velkojat tekevät vuositasolla 2-3 miljoonaa ulosottohakemusta, ja niillä peritään, tai yritetään periä, useiden miljardien edestä saatavia. Suomalaisista joka kahdestoista on vuosittain ulosoton velallisena. Keskimääräisellä velallisella on ulosotossa noin viisi velkaa ja velkojaa. Yleisin hakija on julkisyhteisö. Velalliset ovat pääosin luonnollisia henkilöitä. Ulosotto on tehokasta velkavastuun toteutusta, vuosittain ulosottomiehet tekevät yli 600 000 ulosmittausta. Ulosotto onnistuu perimään hieman yli viidenneksen sen perittäväksi tulevista saatavista, se on kansainvälisesti poikkeuksellisen hyvä tulos. (Koulu & Lindfors 2016, 43.)

4.2 Ulosottokaaren säännökset osamaksuasioissa

Nykyaikaisessa ulosotossa on poikkeuksellista, että ulosottoylitarkastaja etsii omaisuutta velallisen kotoa. Velallisilla on laaja koti-irtaimiston ja henkilökohtaisten esineiden erottamisetu, joka johtaa siihen, että ulosmitattavaa velallisen kotoa harvemmin löytyy. Ulostotolla on kuitenkin velvollisuus selvittää velallisen olinpaikkaa ja etsiä hänelle kuuluvaa omaisuutta (Ulosottokaari 3 luku 48 §). Varattomuusestettä ei voida kirjoittaa selvittämättä velallisen omaisuutta. Perusmuotoisen rekisteriselvityksen jälkeen voidaan tehdä jatkoselvityksenä osoite ja puhelintietoja. Velalliselle voidaan tehdä myös ulosottoselvitys puhelimesta tai ulosottovirastossa. Saman luvun 49 § mukaan omaisuutta saadaan etsiä velalliselle kuuluvassa tai hänen käytössään olevassa rakennuksessa, säilytyspaikassa, kulkuneuvossa, tai muussa sisä- tai ulkotilassa. Samat etsintäkohteet koskevat myös sivullisen omistuksessa olevia kohteita, jos voidaan olettaa siellä olevan velalliselle kuuluvaa omaisuutta. Etsinnät voidaan suorittaa myös velalliset tai sivullisen olematta läsnä, mutta silloin etsintään tarvitaan erittäin painavat perusteet. Ulosottomies voi siis etsiä ja ottaa haltuun omaisuutta kohtuullisen laajoin oikeuksin. (Linna 2019, 90-91.)

Siviilitäytäntöönpanojärjestelmämme pohjautuu työnjakoon, jossa yksityisoikeudellisten velvoitteiden tutkinnan hoitaa tuomioistuimille, ja tuomioiden täytäntöönpanon

hoittaa ulosotto. Esimerkiksi laskun tai velkakirjan perusteella velkoja ei voi suoraan hakea saatavaansa ulosotosta, vaan hänen on alistettava se tutkittavaksi tuomioistuimelle, joka sitten antaa ulosottokelpoisen tuomion. (Linna & Leppänen 2014, 73.) Ulosottoasia ei edes tule vireille, jos hakijalla ei ole ulosottoperustetta. Ulosottoperuste on ulosottomenettelyn välttämätön edellytys. (Linna & Leppänen 2014, 79.)

Ulosottokaaren (705/2007, jatkossa myös UK) 2. luvussa säädetään ulosottoperusteista. Osamaksuasian takaisinottoa ja tilitystä haetaan hakemuksella ulosottoviranomaiselta. Tällöin ulosottoperusteena toimii osamaksusopimus. Osamaksuasian tilityksestä tehdään aina tilityspöytäkirja. Tällä pöytäkirjalla osapuolet ovat selvillä keskinäisestä velkasuhteestaan. Mikäli toinen osapuoli ei pöytäkirjasta huolimatta hyvitä toista osapuolta, toimii tilityspöytäkirja ulosottoperusteena (UK 2 luku 2 § 4 mom.).

Ulosottoperusteet luetellaan tyhjentävästi UK 2 luku 2 §:ssä, jos luettelossa ei jotakin asiakirjaa ole, ei se ole ulosottokaaren mukainen ulosottoperuste. Laissa mainittu, erityisen osamaksukauppalain mukaisen virka-apumenettelyn lopputuloksena syntynyt ulosottomiehen tilityspöytäkirja on ulosottoperuste, jonka nojalla saatava voidaan ulosotossa panna täytäntöön. Tässä erityistapauksessa ulosottomies toimii siis sekä ulosottoperusteen vahvistajana, että täytäntöönpanijana. (Linna & Leppänen 2014, 93 & 105.)

Lähtökohta on se, että ulosottomiehen päätökset näkyvät hänen toimistaan. Vain silloin, kun ulosottokaareissa nimenomaisesti säädetään, että asiasta on tehtävä kirjallinen päätös, merkitsee ulosottomies päätöksensä asiakirjaan (UK 3 luku 28 §). Osin päätöksen kuuluvat kihlakunnanvoudin yksinomaiseen toimivaltaan. Kirjallisen muodon lisäksi ulosottomiehen päätöksen tulee sisältää perustelut, jos asia on epäselvä tai tulkinnallinen. Väitteen tai vaatimuksen esittäjällä on oikeus saada perustelut sisältävä päätös ulosottomieheltä kirjallisesta pyynnöstään. Ulosottomies hankkii selvityksiä viran puolesta paljon laajemmin kuin tuomioistuin. Ulosottomiehen päätöstä koskee myös joutisuusvaatimus (UK 3 luku 30 §). Ulosottomies ei myöskään voi muuttaa päätöstään vapaan harkintansa mukaan, vaan muuttamisesta noudatetaan itseoikaisua koskevia säännöksiä kuulemisineen (UK 3 luku 31 §). (Linna 2019, 81-83.)

Työkokemukseni mukaan Ulosottolaitoksessa takaisinoton hoitaa yleensä ulosottoylikarkastaja (ent. kihlakunnan ulosottomies) ja tilityksen perusteluineen ja asiakirjoineen kihlakunnan vouti sihteerin apunaan. Käytännössä voutilla on asiassa paljon lain tulkinta- ja ratkaisuvallaa. Päätöksen perustelut on siksi tuotava ilmi tilityspöytäkirjassa.

5 TAKAISINOTTO JA TILITYS PROSESSINA

5.1 Takaisinotto ja tilitys lyhyesti

Osamaksukauppa voidaan purkaa kahdella tavalla, haastemenettelyllä oikeudessa, tai osamaksukauppalaain, tai kuluttajansuojalain mukaisten tilityssäännösten mukaisesti. Haastemenettelyä käytetään yleensä tapauksissa, joissa osamaksuesineitä ei löydy tilitettäväksi, sen arvosta on suurta erimielisyyttä, tai myyjä ei halua osamaksusopimuksen kohdetta takaisin itselleen. Pääsääntöisesti osamaksusopimukset Suomessa puretaan kuitenkin ulosottomiehen toimittamalla tilityksellä. (Lindström 2014, 365.)

Ostajan ollessa haluton tai kyvytön maksamaan osamaksusopimuksen mukaisia maksusuorituksia, myyjän on harkittava keinoja. Sietääkö hän maksulainlyönnejä, ja miten pitkään? Missä vaiheessa hän käyttää oikeussuojakeinoja saatavansa turvaamiseksi? Jos hän päätyy niitä käyttämään, tämän jälkeen pitää vielä valita käytettävät oikeussuojakeinot. Omistuksenpidätysehto ei tarkoita, että ulosottoviranomaiselta haettava takaisinotto ja tilitys olisi ainoa oikeussuojakeino mitä myyjä voi käyttää. Ennen tilityksen hakemista hän voi käyttää vapaaehtoisia takaisinottoa ja tilitystä, summairista haastehakemusta pelkälle velalle, haastehakemuksella käräjäoikeudelle tehtävää vaatimusta kaupan puretuksi julistamisesta, hallinnan palauttamisesta, sekä tilitykseksi, tai tilitys- ja pakkohuutohakemusta (Uitto 2003, 147.) Tässä työssä keskityn kuitenkin ulosoton kautta haettavaan takaisinottoon ja tilitykseen. Yleisesti hyväksytty tosiasia on, että myyjäosapuolella on omistuksenpidätysehtoon perustuen oikeus ottaa myymänsä esine takaisin (Uitto 2003, 15).

Takaisinotto on mahdollista silloin, kun lain asettamat vähimmäisedellytykset laiminlyönnin kestosta ja määrästä täyttyvät. Myyjä voi tällöin hakea virka-apua ulosottomieheltä osamaksuesineen takaisin ottamiseksi. Jos esine otetaan takaisin ostajan laiminlyönnin takia, on myyjän ja ostajan välillä toimitettava tilitys. Tilityksen tarkoitus on ostajan sopimusrikkomuksen vuoksi tehtävä myyjän ja ostajan osamaksuesineeseen liittyvän velkasuhteen määrittely. Tilitys voidaan hoitaa myös ilman ulosottomiestä ostajan ja myyjän kesken, mutta jollei näin tapahdu, voidaan antaa virka-apua. Tilitys on käytännössä esineen arvon määrittelyä sen takaisinottohetkellä. Tilityshetken arvo luetaan ostajan hyväksi. Myyjän hyväksi puolestaan luetaan maksamatta olevat erääntyneet ja erääntymättömät osamaksuerät, näiden erien korot, sekä esineen takaisinotamisesta myyjälle aiheutuneet kohtuulliset kulut. Esineen arvon ollessa suurempi kuin myyjän kustannukset, on myyjä velvollinen hyvittämään ostajaa. Vastaavasti esineen arvon ollessa pienempi kuin myyjän kulut, hyvittää ostaja myyjää. Esine jää tilityksessä myyjälle. Tilityksestä laaditaan valituskelpoinen pöytäkirja. Ulosottomiehen laatima tilityspöytäkirja on itsessään ulosottooperuste, eli tilityksen tuloksen perintä ei vaadi enää tuomion hakemista käräjäoikeudesta, vaan sen voi laittaa suoraan perintään ulosottoon. (Ulosottolaitoksen www-sivut 2021.)

Takaisinotto ja tilitys toimitetaan hakemuksesta ulosottoviranomaiselle. Ulosottomiehen on ilmoitettava osapuolille tilityksen ajasta ja paikasta riittävän ajoissa, jotta he voivat täten valvoa etuaan. (Osamaksukauppalaki 12 § 3 mom.) Myyjän ja ostajan on suotavaa olla läsnä varsinkin arvokkaiden esineiden tilityksissä. Velkojalla on tällöin mahdollisuus vaikuttaa ulosottomiehen arviointiin, ja mahdollista sopia tilityskohteen haltuun saamisesta kunnostusta ja mahdollista uudelleen myyntiä varten. (Lindström 2014, 370.)

Omaan työkokemukseeni Ulosottolaitoksessa pohjautuen ajoneuvojen tilityksissä myyjä tai rahoitusliikkeen edustaja on aina läsnä, ostaja on läsnä vain noin 10 %:ssa tilityksiä. Mahdollisesti asia koetaan häpeälliseksi, eikä paikalle haluta tulla, mutta oman oikeusturvansa kannalta paikalle saapuminen olisi suotavaa. Nykyisen käytännön mukainen osamaksuesineen sijaintipaikalla toimitettava tilitys on este monelle ostajalle saapua paikalle. Ajoneuvot etsitään hakijan haltuun jo ennen tilityksen tekemistä, ja näin ollen isossa varastossa Vantaalla sijaitseva ajoneuvo tilitetään Vantaalla, vaikka ostaja olisi Utsjoella.

Uitto kirjassaan *Osamaksukauppa käytännössä* (2003, 65-66), on tullut samansuuntaiseen päätelmään koskien tilityksiin osallistumista. Myyjät osallistuivat hänen mukaansa tilityksiin yhdeksässä tapauksessa kymmenestä, ja sitä varmemmin mitä arvokkaampi esine oli. Myyjän poissa ollessa he olivat usein hankkineet etukäteen luotettavan arvion esineen hinnasta, jonka olivat toimittaneet hakemuksen liitteenä. Ostajat sen sijaan osallistuivat esimerkiksi ajoneuvojen tilitystapahtumiin noin 10 %:ssa tapauksista. Ajoneuvojen hintatietoja on hyvin saatavilla, joten ostajat luottavat ulosottomiehen kykyyn arvioida tilittävä kohde. (Uitto 2003, 66).

Ulosottomiehen saatua tilityshakemuksen, ovat hänen toimensa hyvin yksinkertaisia, jos osamaksuesine on jo hakijan hallussa. Tällöin ulosottomies vain ilmoittaa myyjälle ja ostajalle tilityksen ajan ja paikan. Jos taas osamaksuesineen sijainnista ei ole varmaa tietoa, aloittaa ulosottomies esineen sijainnin selvittämisen, ja valmistautuu sen takaisinottamiseen. Ulosottomies voi pyytää myös myyjää ottamaan esineen haltuunsa, kun sen sijainti on selvillä. Tämän jälkeen tilityksestä lähetetään ennakkoilmoitus ostajalle ja myyjälle. Tilitys voidaan tehdä myös ilman ennakkoilmoitusta, jos ostaja on toimituksessa läsnä. Osamaksuesineen löytymättä jääminen ei estä tilityksen tekemistä. Tällöin suoritetaan ns. nollatilytys, mikäli myyjä näin toivoo. Tällöin tilityksessä esineen hinnaksi merkitään nolla euroa, myyjän hyväksi luettavat erät merkitään normaalisti, joten erien yhteenlaskettu summa on tilityserotus, jonka ostaja suorittaa myyjälle. Kyseessä on usein tilanne, jossa ostaja on myynyt esineen luvatta kolmannelle osapuolelle. Nollatilityksen jälkeen myyjä tekee yleensä tutkintapyynnön, jolla pyritään selvittämään mitä esineelle on tapahtunut. (Uitto 2003, 63 & 76.)

Myös ostajalle voi tulla tarve saada tilitys myydyssä esineessä olleen virheen perusteella. Tällöin ei kuitenkaan sovelleta osamaksukauppalain 3§:ä, vaan säännöksiä, jotka soveltuvat kaupan purkuun myyjästä johtuvista syistä. Tässä työssä ei käsitellä tätä näkökulmaa.

5.2 Takaisinoton edellytykset

Osamaksusopimuksen allekirjoittanut ostaja sitoutuu maksamaan sovitut erät ajallaan. Sopimusrikkomus tapahtuu heti, kun yksikin erä jää suorittamatta ajallaan. Vaikka ostaja olisi suorittanut maksunsa myöhässä, mutta kuitenkin suorittanut ne, ei takaisinottoon voida vielä ryhtyä. Takaisinottoon voidaan kuitenkin ryhtyä, jos sopimusta on muutoin oleellisesti rikottu. Ennen takaisinottoon ryhtymistä tulee oikeus siihen selvittää. Niin sanotut sosiaalisista suoritusesteistä johtuvat maksu-myöhästymiset voivat vielä estää takaisinottoon ryhtymisen. (Jaakonsaari & Ojala 2011, 79.)

Ostajan vähäinen maksujen laiminlyönti ei välittömästi johda oikeuteen ottaa osamaksuesine takaisin, tai vaatia maksuerää, mikä muutoin ei ole vielä erääntynyt. Osamaksukauppalaain 2 §:ssä mainitaan, että takaisinoton edellytyksenä on, että maksamatta jätetty määrä on oltava suorittamatta 14 päivän ajan ja edelleen maksamatta, sekä maksamatta olevan määrän on oltava 10% tai jos erää on enemmän kuin kaksi, 5% kauppahinnasta, tai käsittää koko myyjän jäännössaatavan. Kohtuuttomana pidetään takaisinoton ja tilityksen hakemista, jos maksun viivästymisen syynä on edellä mainittu ns. sosiaalinen este. Ostajalla on mahdollisuus myös ennen takaisinottoa suorittaa maksamatta oleva määrä korkoineen ja viivästyksestä aiheutuneina kuluineen. Myyjällä taas ei ole yleensä velvollisuutta ottaa vastaan odotusajan (14 vrk.) jälkeen tarjottua maksua. Myyjä voi siis näin toimimalla säilyttää oikeutensa takaisinottoon. Jos myyjä ottaa vastaan maksun odotusajan jälkeen, ei hänellä sillä hetkellä ole takaisinotto-oikeutta. Myyjä on velvollinen ottamaan maksun odotusajan jälkeen vain sosiaalisen esteen ollessa kyseessä. (Uitto 2003, 42.)

Jos sopimuksen kaikki maksuerät ovat erääntyneet, voi myyjä ottaa osamaksuesineen takaisin riippumatta jäljellä olevien maksamattomien erien määrästä. Tällaisella poikkeuksella turvataan myyjän oikeus esineen takaisin ottamiseen siten, että hän voi tehdä tasaeräisiä sopimuksia, eikä tarvitse laittaa viimeiseksi eräksi aina vähintään 10 % kauppahinnasta. Ostajien maksuhalukkuus voisi myös huonontua, jos viimeisen erän ollessa aina alle 10 %, ei myyjä voisi ryhtyä takaisinottoon. Myyjällä on oikeus vaatia esinettä takaisin, vaikka kaikki erääntyneet saatavat koostuisivat ainoastaan koroista ja muista maksuista. (Uitto 2003, 43-44.)

Kuluttajansuojalaissa on myyjän kannalta tiukempi säädös kuin osamaksukauppa-laissa. Myyjällä on KSL 7 luvun 33 § mukaan oikeus ottaa esine takaisin, jos maksu on viivästynyt vähintään kuukauden, ja on edelleen suorittamatta. Luotosta on oltava erääntyneenä vähintään 10 %, tai jos siihen sisältyy enemmän kuin yksi maksuerä, 5 % luoton alkuperäisestä, luottohinnasta. Myös muun olennaisen sopimusrikkomuksen tullessa kyseeseen, voi myyjä vedota takaisinotto-oikeuteensa. Ostaja voi vielä tässä vaiheessa torjua takaisinoton ja tilityksen suorittamalla myyjälle yhdellä kertaa sopimuksen avoinna olevan määrän korkoineen ja kuluineen. (Uitto 2003, 44.)

5.3 Sosiaalisen suoritusesteen vaikutus

Vaikka ostaja olisikin tehnyt maksujen laiminlyönnillä vakavan sopimusrikkomuksen, ei se silti tarkoita, että myyjällä on välitön oikeus esineen takaisinottoon. Tällainen tilanne syntyy, kun maksujen viivästy tai maksamattomuus johtuu ns. sosiaalisesta esteestä. Lisävaatimuksena toimiin ryhtymättömyydelle on, ettei sen vaikutus myyjälle saa olla kohtuutonta. Kohtuuttomuutta arvioitaessa otetaan huomioon viivästyksen kesto-aika, sekä muut asiaan liittyvät olosuhteet. Sosiaalisilla perusteilla ostajalla on mahdollisuus saada suorituksilleen lisää aikaa, mutta myyjän lopullista oikeutta saada sopimuksen mukaista suoritusta se ei estä. (Jaakonsaari & Ojala 2011, 80.)

Sosiaalinen este vaikuttaa velallisen maksukykyyn heikentävästi, este on yllättävä, eikä velallinen ole voinut siihen itse vaikuttaa. Sosiaalisen suoritusesteen tilanteessa velkojana on yritys, ja velallisena yksityishenkilö. Olosuhteiden muutos ei saa olla etukäteen ostajan tiedossa, vaan kyseessä on oltava nimenomaan yllättävä tapahtuma. Jos ostaja olisi sopimusta tehdessään tiennyt tulevasta olosuhteiden muutoksesta (esim. lomautus), olisi hänen pitänyt ymmärtää sen vaikutukset hänen maksukykynsä. Tällöin ostaja ei voi vedota sosiaaliseen suoritusesteeseen, kun ei selviä velvoitteistaan. Esimerkkejä sosiaalisista suoritusesteistä ovat; vakava, yllättävä sairastuminen, Työolosuhteiden muutos (irtisanominen, oma tai puolison), asunnotilanteen muuttuminen (vuokran korotus, vuokra-asunnon irtisanominen), perhetilanteen muutos (avioero, leskeksi jääminen), muut tilanteet (korkojen tai verojen nousu; ei päde yksinään suoritusesteenä, mutta yhteisvaikutuksessa muiden syiden kanssa pätevä). (Uitto 2003, 46-49.)

Sosiaalisen suoritusesteen huomioiminen on kirjattu sekä osamaksukauppalakiin (osamaksukauppalaki 2 § 2 mom.), että kuluttajansuojalakiin (KSL 7 luku 34 §).

5.4 Virka-avun saamisen edellytykset

Ulosottomiehen saatua myyjältä kirjallisen virka-apupyynnön hän selvittää, onko edellytyksiä virka-avun antamiseen olemassa. Selvityksessä otetaan huomioon sekä muodollisten, että aineellisten edellytysten olemassaolo viran puolesta. Ostajan ei siis tarvitse erikseen vedota edellytyksen puutteeseen, vaan se on automaattisesti huomioitu ennen virka-avun myöntämistä, eli asian vireilletuloa. Kuitenkin, jos ostajalla on tiedossa edellytyksen puute, joka jää ulosottomieheltä huomaamatta, on hänen syytä siitä huomauttaa oman oikeussuojansa turvaamiseksi. Virka-avun myöntäminen edellyttää hakemusta liitteineen ulosottoviranomaiselle toimitettuna. Yleisesti tilitystä on pyydetty sen paikkakunnan ulosottomieheltä, jonka alueella osamaksulla myyty esine sijaitsee. Tietyissä tilanteissa ulosottomies voi pyytää vika-apua toisen paikkakunnan ulosottomieheltä, tai ulosmitata toisella paikkakunnalla olevaa omaisuutta. Ostajan luovuttaessa vapaaehtoisesti osamaksuesineen hallinnan takaisin myyjälle, voi myyjä siirtää esineen haluamalleen paikkakunnalle, ja täten vaikuttaa paikkakuntaan, jossa tilitys suoritetaan. Myyjän tulee hakemuksessaan selvittää maksamatta oleva pääoma, vaatimansa korko, mahdolliset vakuutusmaksuhyvitykset, esineen mahdolliset korjauskulut, sekä tilitysmenettelystä aiheutuneet kulut. Koron perusteen ilmoittaminen riittää, koska lopullinen korko voidaan laskea vasta, kun tilityspäivä on tiedossa. Hakemuksessa on vielä yksilöitävä hakemuksen kohde ja sen sijainti, jos se on tiedossa. Jos sopimuksessa noudatetaan kuluttajansuojalakia, on ilmoitettava myös, paljonko luottohinnasta on suorittamatta. Kaikki vaatimukset on esitettävä tilityshakemuksessa, sillä sitä mitä ei ole haettu, ei voi myöhemminkään vaatia maksettavaksi. Vain osamaksusopimuksen allekirjoittanutta vastaan voidaan pyytää virka-apua, riippumatta siitä kenen hallussa osamaksuesine tilityshetkellä on. (Uitto 2003, 57-58.)

Ulosottomiehen virka-avun antamista voidaan myös lykätä enintään neljällä kuukaudella, jos maksulaininlyönnit ovat johtuneet sosiaalisesta suoritusesteestä, ja ovat luonteeltaan tilapäistä laatua (Uitto 2003, 60).

5.5 Esteet virka-apun antamiselle

Ulosottomies ei saa ryhtyä antamaan virka-apua, jos on epäselvää, onko maksu viivästynyt osamaksukauppalaain 2 § 1 momentissa säädetyllä tavalla, tai jos ostajan maksuvelvollisuuden laiminlyönti, tai sen merkittävyys myyjälle ovat niin ikään epäselviä. Virka-avusta on myös pidättäydyttävä, jos ostaja tuo ilmi, että hänellä on myyjän sopimuksen vastaisen suorituksen vuoksi oikeus olla maksamatta kauppahintaa. (Osamaksukauppalaiki 10 §.)

Osamaksuesineen ostaja voi kuitenkin osoittaa ulosottomiehelle maksaneensa osamaksuesineestä enemmän kuin mitä myyjä on hakemuksessaan ilmoittanut. Ostajan pysyessä osoittamaan, että erääntynyt määrä on pienempi osamaksukauppalaissa tai kuluttajansuojalaissa vaadittu osa, ei virka-apun antaminen tule kysymykseen. Ulosottomies voi tällöin tiedustella hakijalta ostajan esittämien tietojen paikkansa pitävyyttä. (Uitto 2003, 59-60.) Osamaksuesineessä ollut virhe estää virka-apun antamisen siihen saakka, että myyjä on virheen korjannut. Tämän jälkeen, jos ostaja edelleen jättää maksamatta sopimuksenmukaiset suorituksensa, voidaan takaisinotossa ja tilityksessä edetä. Virka-apua ei niin ikään voida antaa esineen takaisinottoon ja tilitykseen, joka on osa toista esinettä (esimerkiksi koneen osa). (Lindström 2014, 369.)

Myyjän käyttäessä ulkopuolista tahoa, esimerkiksi perintätoimistoa hoitamaan luotonvalvontaansa, voi ostaja saada tiedon takaisinotosta ja tilityksestä vasta ulosottoviranomaiselta. Tällöin toimeksianto perintätoimistolle voi koskea vain nimenomaisesti osamaksuesineen tilitystä ja takaisinottoa, ei rahavelkaa. Tilanne muuttuu, jos haetaan myös rahavelan perintää ostajalta. Tällöin perintätoimiston velvollisuus on lähettää ostajalla maksukehotus rahavelasta, täten ostaja voi vielä eräpäivään mennessä suorittaa saatavan, ja välttyä takaisinotolta ja tilitykseltä. (Uitto 2003, 45-46.) Perintätoimiston antama maksuaika ja mahdollinen maksusuunnitelma sitovat myös myyjää, eikä hän voi sellaisten voimassaoloaikana ryhtyä takaisinoton ja tilityksen hakemiseen (laki saatavien perinnästä 8 § 1 mom.).

Virka-apua ei voida antaa, jos ostaja on sopimusta tehdessään ollut vajaavaltainen, eikä edunvalvoja ole antanut kaupalle hyväksyntäänsä. Kauppa on tällöin oikeustoimena pätemätön. Myyjän väitetty sopimusrikkomus estää myös virka-apun antamisen.

Ostajalla on tällöin asiassa todistustaakka. Rikkomuksen on oltava huomattava, jotta vika-apu voidaan evätä. Myös osamaksusopimuksen muotomääräysten rikkominen estää virka-avun antamisen myyjälle. (Uitto 2003, 58 & 60-61.)

Virka-avun antamista voidaan lykätä ulosottomiehen toteaman sosiaalisen esteen takia. Sosiaalinen este on oltava luonteeltaan oletettavasti tilapäistä laatua, jotta virka-avun antamista on perusteltua lykätä. (Jaakonsaari & Ojala 2011, 82.) Ulosottomies voi omatoimisesti lykätä virka-avun antamista myös tilanteessa, jossa velallinen on halunnut lisääaikaa velan maksamista varten. Myyjän onkin hyvä tiedottaa jo hakemusvaiheessa ulosottomiestä maksulupauksia tekevästä velallisista, joiden ainoa tarkoitus on pitkittää takaisinottoa ja tilitystä. (Lindström 2014, 369.)

Ostajan toiminnan takia virka-avun antamisen edellytykset voivat poistua. Ostaja voi torjua takaisinoton suorittamalla kertasuorituksena sen, mitä myyjän hyväksi on tilityksessä luettu. Tämä ostajan oikeus on mainittu sekä osamaksukauppalaissa, että kuluttajansuojalaissa. (Uitto 2003, 60.)

5.6 Tilityspöytäkirja

Kun osamaksuesine on saatu haltuun, sille määrätään tilitystilaisuus. Tilitystilaisuudessa ulosottomies merkitsee tilityspöytäkirjaan ostajan ja myyjän hyväksi luetut määrät, ja laskee kumman pitää suorittaa toiselle tilityserotus. Useimmiten tilityserotus tulee myyjän eduksi, koska tilityshetkellä ostajan hyväksi luettu osamaksuesineen arvo on laskenut myyntihetken arvosta. (Lindström 2014, 371.)

Tilityksessä myyjä saa myymänsä esineen takaisin ja takaisin saadun osamaksuesineen arvo vähennetään myyjän saatavista. Ellei esineen arvo kata koko myyjän saatavaa, toimii tilityspöytäkirja tarvittaessa ulosotoperusteena. Ostajalle prosessi on hyvin ankara toimenpide. Osamaksukauppalaissa onkin huomioon otettu myös ostajan maksuvaikeudet. Lisäksi kuluttajansuojalaissa on vahvemmat kuluttajaa suojaavat säännökset (KSL luku 7). (Uitto 2003, 13.)

5.6.1 Esineen arvon määrittäminen

Tilityksessä keskeinen rooli on osamaksuesineen nykyarvon määrittämisellä. Myyjällä ja ostajalla molemmilla on mahdollisuus esittää arvionsa esineen käyvästä arvosta. Jos näkemykset ovat samat, merkitään se tilityksessä esineen arvoksi. Molemmat osapuolet voivat myös tuoda omat asiantuntijansa tilitystilaisuuteen. (Uitto 2003, 63.)

Tilitystilaisuudessa on ostajan hyväksi luettava osamaksuesineen sen hetkinen arvo. Arvoa arvioitaessa otetaan huomioon arvo, joka myyjälle voidaan olettaa jäävän, kun esine jälleen myydään tarkoituksen mukaisella tavalla ja tarvittaessa kohtuullisesti kunnostettuna. Arvoa määriteltäessä huomioidaan myös käteishinta, aika, jonka se on ostajan hallussa ollut, sekä miten siitä on pidetty huolta. Myyjän hyväksi tilityksessä luetaan takaisinottohetkellä esineestä jo erääntyneet osamaksuerät, muut suorittamattomat erät käteishintaan saakka, korko sekä mahdolliset vakuutusmaksut, jotka eivät sisälly osamaksuhintaan, takaisinotosta myyjälle koituneet kustannukset, sekä, jos ostajan oikeus esineeseen on riippuvainen siitä, että hän suorittaa myyjälle korvauksen esineen korjaamisesta tai muusta sitä koskevasta toimenpiteestä, nämä saamiset. (Osamaksukauppalaki 3 §.)

Joskus voi tulla eteen tilanne, jossa osamaksuesine on myyty huomattavasti korkeampaan hintaan, kuin mitä sen käypä arvo olisi. Jos esine tällöin otettaisiin takaisin lyhyen ajan perästä, voisi ostajalle muodostua kohtuuton tilanne. Tällaisissa tilanteissa ei ole syytä suojella myyjää, vaan esine tulee arvioida todellista vaihtoarvoa korkeammaksi. Tällöin myyjän tekemä ns. hyvä kauppa todellista arvoa korkeampaan hintaa voi tarkoittaa tilityksessä ulosottomiehen tekemää arvon kohtuullistamista. Täten myyjä joutuu kärsimään hyvän kaupan hinnanlisän omana tappionaan. Ulosottomies voi tällaisissa tapauksissa siis arvioida osamaksuesineen arvon suuremmaksi kuin se todellisuudessa olisi. Samoin voidaan toimia, mutta arvoa alentavasti, jos ostaja on omalla toiminnallaan alentanut esineen arvoa, esimerkiksi laiminlyömällä huollon ja asianmukaisen säilytyksen, tai käyttämällä esinettä väärin. (Uitto 2003, 75-76.)

Velkojan edun mukaista on esittää kohteesta asiantuntijan arviolausunto, varsinkin jos kohteen arviointi on vaikeaa. Ulosottomies voi usein pyytää ulkopuolista arviota, mutta ottaa huomioon myös hakemuksen liitteenä toimitetun arvion, jos se on

perustellusti laadittu. Hakija voi ilmoittaa hakemuksessaan keneltä ulosottomies voi tarvittaessa pyytää arviointiapua. Velkojan esittämän arvion, tai arvioijan käyttäminen jää kuitenkin aina lopulta ulosottomiehen harkintaan. Arvokkaiden kohteiden ollessa kyseessä kannattaa aina varmistaa ennen tilitystä, että kutsuttuna on myös tavarantarkastaja, jonka antama hinta-arvio on puolueeton. Kohteen mahdollisimman tarkka arviointi tarkoittaa sitä, että tilityksistä tulee vähemmän valituksia. (Lindström 2014, 367.)

5.6.2 Maksamaton määrä sekä takaisinotosta aiheutuneet kustannukset

Tilityksessä myyjän hyväksi luetaan luonnollisesti kaikki ne erät, jotka ovat osamaksusopimuksen mukaan erääntyneinä takaisinottohetkellä. Nämä erät otetaan laskelmassa huomioon sellaisenaan. Myyjän hyväksi luetaan myös takaisinoton ja tilityksen jälkeen erääntyvät erät. Yleensä näihin eriin on laskettu valmiiksi kuluja ja maksuja luottoajan loppuun saakka. Tilityksessä luottoaika jää kuitenkin aiottua lyhyemmäksi, joten niihin on tehtävä vähennyksiä. Tilityksessä huomioidaan myyjän kulujen ja vahingonvaaran väheneminen jättämällä eristä huomioimatta niihin sisältyvät osamaksulisät. Kuluttajansuojalain mukaan maksamattomasta luotosta on vähennettävä se osa luottokustannuksista, joka koskee käyttämättä jäänyttä luottoaika. Tällöin erääntymättömistä eristä vähennetään ko. erien käsittelymaksut, muut niihin kohdistuvat vastaavat kulut, sekä luottokorot. Luottosuhteen perustamisesta aiheutuneita kohtuullisia kuluja ei vähennetä. Osamaksukauppalain ja kuluttajansuojalain mukaan käsitellään tulevaisuudessa erääntyviä erä siis eri lailla. Kuluttajaostajan kohdalla tulevaisuudessa erääntyvät erät ovat hieman pienempiä. (Uitto 2003, 76-77.)

Erikseen maksettavaksi sovittu korko ja viivästyskorko otetaan huomioon tilityslaskelmassa. Korko otetaan kokonaisuudessaan huomioon siihen saakka, kunnes takaisinotto on suoritettu. Myyjän hyväksi voidaan lukea myös vakuutusmaksuja, jos ne eivät sisälly osamaksuhintaan. Tällöin niistä pitää olla maininta osamaksusopimuksella. Myös ostajan laiminlyömän osamaksusopimuksen mukaisen vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyönti, ja sen seurauksena myyjän maksama vakuutusmaksu luetaan myyjän hyväksi. Laissa ei ole mainintaa millainen vakuutusmaksu tilityslaskelmassa huomioidaan. Lähtökohtaisesti kyse on kuitenkin sellaisista vakuutuksista, jotka

turvaavat osamaksuesineen arvon katoamista tai vähentymistä. Ajoneuvoissa myös pakollisten liikennevakuutusten laiminlyönti johtaa siihen, että ne luetaan myyjän hyväksi, koska käyttääkseen esinettä myyjä joutuu ne maksamaan. (Uitto 2003, 77-78.)

Tilityksessä takaisinotosta aiheutuneet kustannukset luetaan myyjän hyväksi. Myyjän hyväksi tulee lukea myös ne kustannukset, joita myyjälle koituu osamaksuesineen haltuun saamisesta. Osamaksukauppalain ja kuluttajansuojalain säännökset ovat tältä osin yhteneväisiä. Myyjälle tulee takaisinoton ja tilityksen yhteydessä kustannuksia ulosoton toimista, myös nämä kulut luetaan myyjän hyväksi tilityksessä. Kustannuksia voi syntyä mm. täytöntöönpanomaksusta, esineen arvioinnista, sekä lisäksi mahdolliset esineen siirtämisestä ja varastoinnista aiheutuvat kustannukset. Asianosaiskulua myyjälle voi syntyä hakemuksen laatimisesta, tilitystilaisuuteen osallistumisesta, ja vapaaehtoisen perinnän kuluista, kohtuullisin osin ne voidaan hyväksyä tilityksessä myyjän kuluksi. Esineen kuljetuskustannuksista on ollut tulkintaeroja. Hyväksytäänkö myyjän kuluksi kaikki kuljetuskustannukset (esimerkiksi ensin tilitystä varten kuljetus, ja sitten uudestaan varastointia varten kuljetus)? Oikeuskäytäntö on tähän mennessä hyväksynyt kuljetuskulut kokonaisuudessaan. Lähtökohtaisesti myyjän kuluksi siis hyväksytään kaikki kulut, jotka ovat olleet tarpeellisia esineen tilitettäväksi saattamiseksi, tai esineen saamiseksi sellaiseen paikkaan, jossa sen myynti on tarkoituksenmukaista. Osamaksuesineen ollessa esimerkiksi auto, voi siitä olla veroja maksamatta. Myyjälle tulee kustannuksia rästiverojen maksusta, koska hän ei saa esinettä käyttöönsä ennen niiden maksamista, näin ollen myös verot voidaan lukea myyjän hyväksi. Ennen takaisinoton ja tilityksen hakemista on myyjä voinut hakea pelkälle rahasaatavalleen maksutuomion. Näitä oikeudenkäyntikuluja on hyväksytty tilityksessä myyjän kuluksi vaihtelevasti, riippuen käsityksestä estääkö maksutuomion hakeminen tilityksen hakemisen. Asiasta on kahta koulukuntaa, joten käytännöt vaihtelevat oikeudenkäyntikulujen hyväksymisen suhteen. (Uitto 2003, 79-83.)

5.7 Ostajan lunastusoikeus

Tilityksen jälkeenkin ostajalla on mahdollisuus lunastaa esine takaisin suorittamalla kerralla tilityksessä määrätyn määrän. Ostajan tulee esittää myyjälle lunastusvaatimus

14 päivän sisällä takaisinoton päiväyksestä lukien (osamaksukauppalaki 5 § ja kuluttajansuojalaki 7 luku 36 §). (Lindström 2014, 372.)

5.8 Tilityksestä valittaminen

Tilityspöytäkirjaan voidaan hakea muutosta valittamalla siitä. Valitus on toimitettava käräjäoikeudelle tai ulosottoon kolmen viikon kuluessa siitä, kun on saanut tiedon ulosottomiehen päätöksestä. Valitus voidaan toimittaa henkilökohtaisesti, asiamiehen tai lähetin välityksellä, postitse, faxilla, tai sähköisesti. Valituksessa tulee mainita valittaja, ja mahdollinen asiamies. Liitteiksi on liitettävä valituksenalainen päätös, valituksen perustelut, ja mahdolliset todisteet. Käräjäoikeuden tilitysratkaisuihin voi hakea muutosta hovioikeudelta, jonka päätökseen taas korkeimmalta oikeudelta, jos se antaa valitusluvan. Myyjä ja ostaja voivat pyytää virheellisen tiedon korjaamista ulosottomieheltä myös itseoikaisuna. Lainvoimaista tilityspöytäkirjaa voidaan oikaista kuitenkin vain osapuolten suostumuksella. (Lindström 2014, 373-374.)

Työssäni hankitun valitusasioiden käsittelykokemuksen perusteella useimmiten tilityksistä tehtävät valitukset koskevat tilityksessä määriteltyä osamaksuesineen arvoa.

5.9 Tilitysprosessia hidastavat tai estävät sopimusvirheet

Useimmiten virheet osamaksusopimuksissa ovat huolimattomuudesta tai osaamattomuudesta johtuvia, mutta voivat aiheuttaa suuria vahinkoja sopimusrikkotilanteissa. Suositeltavaa olisikin käyttää luotettavan tahon laatimia ja tarkastamia sopimusmalleja.

Seuraavassa luettelo tavanomaisista esteistä ja viivästyksistä virka-avun antamiselle;

- ostajan tiedot poikkeavat sopimuksen allekirjoittajasta,
- ostajan allekirjoitus puuttuu sopimuksesta,
- tavaroiden hintaa ei ole eritelty sopimukseen,
- rahoituskorkoa on peritty sopimuksesta poikkeavalla tavalla,
- osamaksusopimuksen maksuerien maksusuunnitelma on virheellisesti täytetty,

- kuluttajansuojalain mukainen käteishinta puuttuu,
- ostajan vanha velka merkitty väärin vaihtoesineen kohdalle,
- osamaksusopimuksen ehdot puuttuvat sopimuksen kääntöpuolelta,
- myyjän sopimuskappaleessa on merkintöjä, joita ostajan kappaleessa ei ole,
- tyhjään osamaksusopimus pohjaan on otettu ostajan allekirjoitus, sopimus täydennetään myöhemmin, jos ostaja ei selviä maksuista,
- ostajan yksilöinti puutteellinen (osoitteena postilokero, nimikirjoitusta ei ole selvennetty, rekisteröimätön yhtiö, henkilötunnus puuttuu),
- tavaran yksilöinti on puutteellista (laatua ei ole merkitty sopimukseen, tavaran valmistusnumero, rekisteröintitunnus tms. tieto puuttuu).

(Uitto 2003, 32.)

6 KOIRAN TAKAISINOTON JA TILITYKSEN ERITYISPIIRTEITÄ

Koiran ollessa tilitysesineenä, asiaan pätee sama lainsäädäntö kuin muissakin takaisintotoissa ja tilityksissä. Kyseessä on kuitenkin elävä olento, jonka kohtelua suojaa mm. eläinsuojelulaki (247/1996). Haastattelin takaisinoton ja tilityksen yleisistä käytännöistä työtä varten Ulosottolaitoksen ulosottoylitarkastajaa, sekä kihlakunnanvoutia. Lisäksi sain tietoja kihlakunnanvoudilta, joka oli suorittanut muutamaa kuukautta aiemmin koiran osamaksusopimuksen perusteella takaisinoton ja tilityksen. Edellä tässä työssä on kuvattu lakien mukainen takaisinotto ja tilitysprosessin kulku. Tässä luvussa keskitytään selvittämään asiaa nimenomaisesti koiran takaisinoton ja tilityksen kannalta.

6.1 Koiran oikeudellinen asema lainsäädännössä

Eduskunta säätää Suomessa lait. Lait ovat yleisiä toimintaa ohjaavia normeja, eli sääntöjä ja määräyksiä. Lakeja ja asetuksia on velvollisuus noudattaa. Asetus antaa lakia tarkemmat ohjeet lain soveltamisesta. (Suojanen, Savolainen & Vanhanen 2006, 13.)

Lakia kirjoitettaessa ihminen ja koira ovat täysin erilaisessa asemassa. Eräitä eläinsuojelullisia säännöksiä lukuun ottamatta, vain ihmisellä on oikeuksia. Koiria käsitellään lainsäädännössä esineinä; niitä voidaan ostaa, myydä, lahjoittaa ja vaihtaa. Laki on sama, oli kyseessä sitten auto, pesukone tai koira. Tuomioistuimilla on kuitenkin tapauksesta riippuen annettu laajaakin harkintavaltaa ratkaisun antoon. Ratkaisuisissa toivoisikin näkyvän nykyään jo koiralla muukin arvo, kuin taloudellinen arvo, vaikka esinettä koskevassa lainsäädännössä se on lähtökohtana. Laintulkinnan mahdollisuutta tulisi olla rohkeutta käyttää nykyistä useammin. (Jaakonsaari & Ojala 2011, 19.)

Alla esitellyissä Turun hovioikeuden ratkaisuisissa on käytetty laintulkinnan mahdollisuutta vahingonkorvauslain mukaisissa tuomioissa. Asioissa on otettu huomioon koiran tunnearvo omistajalleen, koiran arvoa, ja siten korvausta korottavana tekijänä, eikä lemmikkiä ole käsitelty pelkkänä esineenä. Käräjäoikeus ei tunnearvoa ollut tuomioissaan ottanut huomioon.

Esineeseen liittyvän tunnearvon korvaamiseen on vahingonkorvausoikeudessa suhtauduttu pidättyväisesti. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin esitetty, että lemmikkieläimet voisivat niihin liittyvien tunnearvojen vuoksi tulla kohtuullisessa määrin korvattavaksi yli niiden taloudellisen arvon (Ståhlberg, Pauli – Karhu, Juha: Suomen vahingonkorvausoikeus, 2013, s. 315 ja 316). (Turun HO 17.5.2021 21/121381.)

ja

Asiassa selostetuin tavoin KO oli todennut asiassa olleen keskeisesti kyse siitä, mikä on 10-vuotiaan lemmikkikoiran taloudellinen arvo. Lemmikkieläin on juridisesti tarkasteltuna esine, jolloin vahingonkorvauksen arviointiin ja koiran arvoon tulee soveltaa vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:n säännöstä esinevahinkojen korvaamisesta. Vahingonkorvauksen määrän tulee yleisperiaatteen

mukaisesti olla täyden korvauksen suuruinen niin, että korvaus hyvittää koko vahingonkärsijälle aiheutuneen menetyksen.

KO oli todennut, ettei koiran ikä ole yksinään sellainen seikka, jonka perusteella korvauksen suuruutta voitaisiin arvioida. Siinä missä esimerkiksi ajoneuvojen ja elektroniikan, koirien arvoa ei käräjäoikeuden käsityksen mukaan voida arvottaa odotettavissa olevan käyttöiän tai elinajanodotteen perusteella, koska ominaisuuksiltaan vastaavaa yksilöä ei missään olosuhteissa ole saatavissa. Asiassa ei ollut edes väitetty, että 10-vuotiaille koirille ja koirille ylipäättään olisi olemassa tehokkaat jälkimarkkinat ja että vastaava koira olisi hankittavissa 200 eurolla. Tapauskohtaisesti oli myös huomioitava, että esimerkiksi metsästys-, jalostus-, palvelus-, opas-, poliisi- tai tullikoiran arvo voi olla jopa moninkertainen vastaavan rotuisen pennun uushankintahintaan verrattuna.

KO oli todennut, että muun näytön ja selvityksen puuttuessa koiran uushankinta-arvo soveltuu KO:n käsityksen mukaan parhaiten esinevahingon taloudellisen arvon arvioimiseen, vaikka lemmikkieläin onkin monesti omistajalleen täysin korvaamaton ja lopullinen menetyks. KO oli katsonut, että asianomistaja A:n saattaminen taloudellisesti samaan asemaan, jossa hän oli ennen vahinkotapahtumaa, edellytti uuden koiran hankkimista ja näin ollen täyden uushankintahinnan (1.600) maksamista. Asianomistaja A:lle oli siten tuomittava täysi korvaus hänen kärsimästään taloudellisesta vahingosta. (Turun HO 4.1.2021 21/100138.)

Kuluttajansuojalaissa ei ole voitu ottaa huomioon kaikkia erilaisia kauppatavaroita, ja esille tulevia tilanteita, joten usein lainkäytössä joudutaan soveltamaan ja tulkitsemaan. Erilaisten tilanteiden erityispiirteet tulee harkita tarkoin. Elollisen olennon

oleminen kaupan kohteena aiheuttaa erityislaatuisen tilanteen. (Toivola-Rekola 2005, 13.)

Koirakaupassa pätevät samat lait, kuin mikroa tai pesukonetta ostettaessa. Lait ovat yleisluonteisia, eikä esinetasolle menevää sääntelyä ole. Riitatilanteissa painavin merkitys on osapuolten tekemän sopimuksen sisällöllä. Tilitystä voidaan hakea vain osamaksusopimuksen allekirjoittanutta ostajaa kohtaan (Uitto 2003, 58), joten esimerkiksi koiran yhteisomistajaa ei voi ulosottohakemukselle lisätä velalliseksi, jos ainoa osamaksusopimuksen allekirjoittaja on koiran 1. omistaja.

Kuluttajansuojalaki (KSL 38/1978 1 luku 1 § 1 mom.) koskee kulutushyödykkeiden tarjontaa, myyntiä ja markkinointia elinkeinonharjoittajilta kuluttajille. Oikeudellisesti koira on esine, joten ei liene epäselvää sen olevan myös laissa tarkoitettu kulutushyödyke. Kuluttajariitalautakunta, tai tuomioistuimet ovat ratkaisuisaan tukeneet tätä näkökulmaa.

6.2 Elinkeinonharjoittajan määritelmä koirakaupassa

Kuluttajansuojalain mukainen edellytys ”ammattimaisesta” toiminnasta koirakaupassa voi olla monelle kasvattajallekin epäselvä muotoilu. Kuluttajariitalautakunnan ja tuomioistuinten ratkaisuihin päätellen, ei tarvitse olla kymmeniä pentueita vuosittain kasvattava kasvattaja ollakseen elinkeinonharjoittaja lain mukaan. Tällöin koiran myyntisopimuksissa sovelletaan siis kuluttajansuojalakia.

Kuluttajariitalautakunnan (jatkossa myös KRIL) vakiintuneen ratkaisukäytännön mukaan, jos kasvattajalla on ollut kaupantekohetkellä edellisen kolmen vuoden aikana yksi pentue vuotta kohden, tai kaksi pentuetta samana tai sitä edellisenä vuotena, on hänet katsottava kuluttajansuojalain tarkoittamaksi elinkeinonharjoittajaksi. (Jaakonsaari & Ojala 2011, 55.)

Kuluttajariitalautakunnan ratkaisussa 4458/36/2008 Kasvattaja oli katsottu elinkeinonharjoittajaksi, vaikkei hänellä ollut ollut pentueita vuosittain kolmen edellisen

vuoden aikana. Kasvattaja oli aikaisemmin kasvattanut 31 pentuetta vuosina 1991-2008. Pentueiden suuri kokonaismäärä oli siis ratkaisevaa arvioinnissa.

Myös näyttelytarkoituksia varten tapahtuva väliaikainen koiravaihto ulkomaisen kasvattajan kanssa on katsottu indikoivan ammattimaista kasvatusta (KRIL 2358/36/2009).

Hovioikeus on päätöksessään (Turun hovioikeus 25.1.2002/167) katsonut, että vaikka muiden kasvattamia pentueita olisi rekisteröity kasvattajan nimiin, ja vaikka hän ei olisi tosiasiallisesti niitä itse kasvattanut, on hänet katsottava elinkeinonharjoittajaksi toiminnan laajuus huomioon ottaen.

Huomioitavaa on myös, että Kennelliiton vahvistamalla osamaksusopimuksella koiraa myytäessä, riidat käsitellään aina kuluttajansuojalain mukaisesti, toisin sanoen tällä valmiilla sopimuksella tehty koirakauppa on aina elinkeinonharjoittaja - kuluttaja välistä kauppaa. Tämä johtuu sopimuksen ehdoissa olevasta maininnasta, jonka mukaan ostajan ja myyjän välisessä suhteessa noudatetaan kuluttajansuojalakia. (Jaakonsaari & Ojala 2011, 77.)

6.3 Ulosoton virka-apu ja ulosottomiehen toiminta koiran etsinnässä

Usein takaisinoton uhan ollessa päällä, ei ostaja ja myyjä välttämättä kykene tulokseliseen vuorovaikutukseen. Ostaja voi lakata vastaamasta viesteihin, tai piilottaa koiran, koska uhkana on sen menettäminen. Tällaisissa tapauksissa on usein haettava virka-apua ulosottomieheltä. (Ulosottoylitarkastajan henkilökohtainen tiedonanto 18.6.2021.)

Asia tulee vireille myyjän kirjallisesta hakemuksesta, jossa on liitteenä osamaksusopimus, sekä myyjän vaatimus takaisinotosta ja tilityksestä. Virka-apua on mahdollista saada vain, jos kaikki aikaisemmin tässä työssä mainitut edellytykset myyjän oikeudelle saada koira takaisin ovat olemassa. Tuloksinvaraisissa tilanteissa (esimerkiksi koiran sairaus hintaa alentavana tekijänä ja siten riita hinnasta) asian ratkaisee

tuomioistuin, jonka lainvoimaisella päätöksellä ulosottomies voi antaa virka-apua takaisinotoissa. (Jaakonsaari & Ojala 2011, 82.) Sopimuksen tarkka sanamuoto on näissä tapauksissa myyjän kannalta tärkeä, ja sopimukseen tutustumiseen olisi hyvä käyttää aikaa jo ennen kauppapäivää.

Kun hakemus takaisinotosta ja tilityksestä on saapunut ulosottoon, siirtyy se asian kirjaamisen jälkeen ulosottoylitarkastajalle, joka tutkii asian ja päättää virka-avun antamisesta. Ulosottoylitarkastaja on yhteydessä hakijaan taustatietojen kartoitusta varten; missä koiraa hänen tietojensa mukaan pidetään, ja mistä sitä voisi lähteä hakemaan? Onko ostaja millainen, tarvitaanko mahdollisesti poliisilta virka-apua takaisin-ottotilanteessa? Yleisesti hakijalla on parhaat tiedot koiran liikkeistä, joten hakijan kanssa tehdään asiassa mahdollisimman paljon yhteistyötä. Ostajalle lähetetään palauttamis-kehotus hänen hallussaan olevasta osamaksuesineestä. Hakijan voi olla myös tarpeen tulla paikalle, kun koiraa ollaan hakemassa ostajalta, jotta voidaan varmistua kyseessä olevan oikea koira. Ulosottoylitarkastajan kokemuksen mukaan hakijat ovat yleisesti hyvin motivoituneita yhteistyöhön, koska heillä on vahva tahto saada koira pois ostajalta. Myyjän huoli on yleensä suuri, elävän olennon ollessa kyseessä. Myyjät usein myös pelkäävät ostajan yrittävän vahingoittaa koiraa. Ulosotto on velvollinen selvittämään ostajan olinpaikan, kyseessä on perusetsintää, joka kohdistuu ostajaan. Usein kuitenkin tilanne saattaa olla sellainen, ettei ostajaa tavoiteta yrityksistä huolimatta kotiosoitteestaan, tai työpaikaltaan. Jos koiran sijainti kuitenkin saadaan selville, ostajaa lähdetään tavoittelemaan, ja koira otetaan ulosottoylitarkastajan haltuun. Koira sijoitetaan odottamaan myyjää koirahoitolaan, tai vastaavaan, jos myyjä ei ole tilanteessa mukana, eikä saapuvilla lyhyen odottelun jälkeenkään. (Ulosottoylitarkastajan henkilökohtainen tiedonanto 18.6.2021.)

Ostaja voi takaisinottotilanteessa kiistää koiran olevan takaisinoton kohde. Ulosottoylitarkastajankin voi olla mahdotonta arvioida silmämääräisesti koiran oikeellisuutta. Koiran asuessa ja kasvaessa ostajalla, voi myyjänkin joskus olla vaikeaa tunnistaa koira samaksi, joka häneltä on lähtenyt pentuna. Koiran ollessa tunnistusmerkitty, voidaan tällaisissa tilanteissa pyytää esimerkiksi kunnan eläinlääkäriltä virka-apuna tunnistusapua. Myyjän on oltava valmiudessa ottamaan koira haltuunsa, kun hän saa tiedon sen haltuun saannista. Koiran ollessa sijoitettuna eläinsuojaan (esimerkiksi tapauksessa, jossa myyjä on pitkän matkan päässä tai haltuun saannin tapahtuessa

yllättäen, vaikka matkoilla) kuuluvat hoito- ja ruokintakustannukset lukea myyjän hyväksi tilityksessä. Samoin myyjän hyväksi luetaan koiran hakemisesta ja kuljettamisesta aiheutuneet kustannukset. Takaisintotoissa ja tilityksissä ostajan yhteistyökyky tuottaa hänelle itselleen hyötyä pienempänä tilityssummana. Jos ostaja ei ole yhteistyökykyinen, myyjän hyväksi luettavat kulut nousevat usein suuremmiksi. Elävän olennon ollessa kyseessä, asian kokonaisvaltainen harkinta on aina huomattavan suuressa osassa tapauksen käsittelyä. (Kihlakunnanvoudin (1) henkilökohtainen tiedonanto 23.6.2021.)

6.4 Koira tilityksen kohteena

Kun myyjä on aikeissa käyttää takaisinotto-oikeuttaan, voi ostaja olla haluton palauttamaan esinettä ainakaan vapaaehtoisesti takaisin. Myyjällä voi kuitenkin olla siihen lakiin perustuva oikeus. Tilanteessa myyjällä ei silti ole oikeutta käyttää omankädenoikeutta, josta on säädetty rangaistus rikoslain 17. luvun 9 §:ssä. Takaisinotossa on aina pyydettävä virka-apua ulosottomieheltä.

Kun osamaksuesinettä aletaan tilittämään, täytyy sille määritellä arvo. Juuri minkään osamaksulla myydyn esineen arvo ei lisäännä myyntihetken jälkeen. Näin voidaan nähdä tapahtuvan myös koirien osalta. Poikkeuksina voisi ehkä ajatella, että koiran arvoa on voitu saada lisättyä huomattavalla menestyksellä kokeissa, kisoissa, tai näyttelyissä, jolloin arvo voi olla korkeampi alkuperäiseen myyntihintaan verrattuna. Vastaavasti esimerkiksi koiralla todettu sairaus voi laskea hintaa huomattavasti. Jos kyseessä olisi perinnöllinen sairaus, usein voitaisiin olettaa kasvattajan alentavan vaadetaan alkuperäisestä hinnasta takaisinottotilanteessa. Koiran arvo luetaan ostajan hyväksi tilitystilanteessa. Arvon määrittely onkin sitten täysin oma taiteenlajinsa, ja asian ollessa ulosoton käsiteltävänä, kihlakunnan voudin ratkaisuvallassa. Arvon määrittely on helpointa ajatella ns. päivän hintana. Mitä esineestä tai koirasta saisi, jos se tänä päivänä myytäisi jollekin toiselle. (Kihlakunnanvoudin (2) henkilökohtainen tiedonanto 30.6.2021.)

Arvon määrittelyksen ollessa vaikeaa, voidaan määrittelyssä käyttää myös ulkopuolista asiantuntijaa. Arvioinnista aiheutuneet kulut tulevat ostajan maksettavaksi, koska

myyjällä on oikeus lisätä nämä kulut hyväkseen tilityksessä. (Jaakonsaari & Ojala 2011, 82.)

Myyjän on oikeus vähentää koiran arvosta myös kohtuulliset myyntikustannukset, esimerkiksi koiran säilytys-, ruokinta-, tai hoitomaksuja myyntiajalta. Myyjän hyväksi lasketaan luonnollisesti vielä suorittamatta olevat maksuerät, erääntyneet erät ja niiden korot, koiran haltuun ottamisesta johtuvat mahdolliset kulut, sekä edellä mainitut hoito- yms. kulut. (Kihlakunnanvoudin (1) henkilökohtainen tiedonanto 23.6.2021.)

Koiran arvon ollessa tilityksessä suurempi, kuin mitä myyjän hyväksi luettava rahamäärä, ei myyjällä lähtökohtaisesti ole oikeutta saada koira haltuunsa. Tällöin myyjän on tyydyttävä vain perimään saataviaan ostajalta, kuten normaalin rahavelan osalta toimittaisiin. Oikeus takaisinsaantiin voi kuitenkin olla, jos myyjä suorittaa ostajalle velan ja takaisinotetun koiran tilityshinnan erotuksen. Koiran arvon ollessa pienempi, kuin summa joka tilityksessä myyjän hyväksi luetaan, myyjä saa koiran, sekä oikeuden vaatia ostajalta erotuksen. Muita vaatimuksia myyjä ei voi esittää. Ostajalla on vielä mahdollisuus saada koira takaisin maksamalla 14 päivän sisällä tilityksestä, tilityksessä hänelle maksettavaksi määrätty summa kerralla myyjälle. (Jaakonsaari & Ojala 2011, 80.)

7 CASE-TAPAUS

Tapauksessa toimineet virkamiehet eivät esiinny tässä työssä omilla nimillään, tapauksen harvalukuisuuden ja jäljitettävyyden perusteella. Tilityspöytäkirjaa ei myöskään työhön voida ottaa edes tunnistetiedot peitettyinä. Tapauksen kulkua ja tilityspöytäkirjaa kuvailaan mahdollisimman tarkasti, mutta osallisten anonymiteetti säilyttäen.

7.1 Tapauksen kulku

Haastattelin työtä varten hieman aikaisemmin koiran tilittänyttä kihlakunnanvoudtia. Hänen kertomansa mukaan kyseinen koiran tilitys oli tilityksenä sinänsä aika tavanomainen, mutta tapauksen erityispiirteet liittyivät aikaisemmin käsiteltyyn koiran tunnistamiseen, säilyttämiseen Ulosottolaitoksen hallussa, sekä ostajan väitteisiin. (Kihlakunnanvoudin (2) henkilökohtainen tiedonanto 30.6.2021.)

Takaisinottoa ja tilitystä tapauksessa oli helpottanut koiran nuori ikä. Voudin mukaan prosessi olisi voinut olla huomattavasti vaikeampi, jos aikaa myynnistä olisi kulunut jo pidempään, koira olisi ollut isompi kooltaan (taistelu/suojelurotu), ja kotiutunut jo ostajalle pysyvämmiin. Koiran ostaja katsoi, että ettei ollut velvollinen luovuttamaan koira ulosoton haltuun, ja oli selvää, ettei hän tulisi sitä vapaaehtoisesti tekemään. (Kihlakunnanvoudin (2) henkilökohtainen tiedonanto 30.6.2021.)

Asia oli tullut vireille myyjän hakemuksesta ja siitä oli päätetty antaa vika-apua asian tutkimisen jälkeen. Koiran ostaja oli ollut aikaisemmin tekemisissä ulosoton kanssa, ja tällöin oli tarvittu virka-apua poliisilta. Vaikeaan prosessiin osattiin siis varautua etukäteen. Ostajalle oli vireilletulon jälkeen lähetetty normaalin käytännön mukaan palauttamiskehotus. Kehotuksessa on määrätty määräpäivä, johon mennessä koira tulee palauttaa. Palauttamisesta pitää sopia ulosottoylitarkastajan kanssa. Ostaja oli palautuskehotuksen saatuaan esittänyt erilaisia väitteitä osamaksusopimuksen olemassaolosta, sekä väitti maksaneensa koiran kertasuorituksena. Ostajaa oli ulosoton toimesta pyydetty toimittamaan selvitykset väitteidensä pohjaksi, mutta hän ei niitä koskaan toimittanut. Ostajalle oli tämän jälkeen ilmoitettu, ettei takaisiottoprosessia keskeytetä, ja että palauttamiskehotuksen määräpäivä on edelleen voimassa. Samalla ilmoitettiin, että tilityksen edellytykset ja mahdolliset maksuväitteet ratkaistaan tilitystoimituksessa. (Kihlakunnanvoudin (2) henkilökohtainen tiedonanto 30.6.2021.)

Ostaja ei palauttanut koira määräpäivään mennessä, joten ulosoton piti valmistautua koiran etsintään, ja haltuun ottoon. Vouti oli tässä vaiheessa yhteydessä valvontaeläinlääkəriin, ja pyysi virka-apua koiran noutoon koiran tunnistamista ja kunnan tarkastamista varten. (Kihlakunnanvoudin (2) henkilökohtainen tiedonanto 30.6.2021.)

Hakija oli toimittanut ulosottoon muutamia valokuvia koirasta. Tapauksessa lähdettiin liikkeelle siitä olettamasta, että koira löytyy ostajan kotiosoitteesta, koska parempaa tietoa ei ollut. Koiralle oli järjestetty valmiiksi hoitopaikka ja kuljetus yksityisestä hoitopaikasta. Koira sijoitettaisiin sinne haltuun oton ja tilityksen toimittamisen väliseksi ajaksi. Tässä asiassa päädyttiin siis sijoittamaan koira ns. puolueettomalle maalle asian käsittelyn ajaksi, koska asia oli riitainen, ja myyjä asui toisella puolella Suomea. Asian riitaisuuden takia olisi voinut olla mahdollisuus, että koira ei olisi saatu myyjältäkään takaisin, joten koira pidettiin ulosoton hallussa tilitystoimitukseen saakka. (Kihlakunnanvoudin (2) henkilökohtainen tiedonanto 30.6.2021.)

Asiassa tehtiin tämän jälkeen poliisille ns. työturvastiedustelu, jolla on tarkoitus selvittää, onko poliisilla asiakkaasta sellaisia tietoja, joiden perusteella voitaisiin uskoa virantoimitukselle aiheutettavan haittaa. Tämän tiedustelun perusteella ulosottoon ilmoitettiin, että asuntoon on sallittua mennä vain poliisipartion kanssa. Toimitus on siis mahdollista suorittaa vain etukäteen sovittuna aikana, jotta toiminta on turvattua. Sovittuna päivänä ulosottoylitarkastaja oli koordinoinut paikalle yhtä aikaa poliisit, valvontaeläinlääkärin, ja koirahoitolan yrittäjän. Suunnitelmana oli, että poliisi menisi asuntoon ensimmäisenä, ja kun tilanne olisi saatu hallintaan, voisi ulosottoylitarkastaja kertoa ostajalle tapahtumien kulun. Eläinlääkärin kanssa oli sovittu, että hän lukee koiran mikrosirun, eli tunnistaa sen. Takaisinotossa oli varauduttu myös siihen, että koira voisi löytyä huonossa kunnossa, ja eläinlääkäri oli varautunut myös lopettamaan koiran tapahtumapaikalla. (Kihlakunnanvoudin (2) henkilökohtainen tiedonanto 30.6.2021.)

Tapauksessa onnekkaasti sekä ostaja, että koira olivat molemmat asunnossa paikalla, kun sinne mentiin. Alun nopeamman toiminnan jälkeen tilanne oli sujunut rauhallisesti ja turvallisesti. Koira löytyi ostajan hallusta hyvässä kunnossa, ja pääsi jatkamaan eläinlääkärin tarkastuksen ja tunnistamisen jälkeen matkaansa kohti eläinsuojaa. Ostajalle annettiin samalla ennakoilmoitus tilityksen paikasta ja ajasta, joka oli viikon päästä koiran haltuun otosta. (Kihlakunnanvoudin (2) henkilökohtainen tiedonanto 30.6.2021.)

Koira vietti viikon hoitolassa odotellen tilitystilaisuutta, ja siinä tehtävää päätöstä. Hoitolan perimä maksu luettiin myyjän hyväksi tilityksessä takaisinottokuluina.

Koiran sijoituspaikkaa ei ilmoitettu kaupan kummallekaan osapuolelle, vaan tietona osapuolille annettiin vain ”ulosoton hallussa”. Tällä pyrittiin antamaan hoitolalle työrauha ilman kummankaan osapuolen yhteydenottoja. (Kihlakunnanvoudin (2) henkilökohtainen tiedonanto 30.6.2021.)

Tilitystoimitukseen ei lopulta ilmaantunut paikalle kumpaakaan sopimusosapuolta. Tilitystoimituksessa ostajan väitteet maksun suorittamisesta, sekä osamaksusopimuksen väärentämisestä tutkittiin, ja hylättiin toteen näyttämättöminä. Käytettävissä olevan näytön perusteella katsottiin, että ostaja ja myyjä olivat solmineet osamaksusopimuksen, jonka mukaisen loppusuorituksen ostaja oli jättänyt maksamatta. Tilityksen jälkeen koira luovutettiin välittömästi hoitolasta myyjän haltuun. (Kihlakunnanvoudin (2) henkilökohtainen tiedonanto 30.6.2021.)

7.2 Tilityspöytäkirja ja perustelut

Tilityksestä laaditaan aina kirjallinen tilityspöytäkirja. Siinä yksilöidään ensin ostaja ja myyjä, asian diaaritiedot, osamaksulla myyden esineet hinta ja laatu, sekä varsinaisen tilitystilaisuuden tiedot. Siinä ilmoitetaan myös, milloin osapuolille on ilmoitettu tilitystilaisuudesta. Pöytäkirjassa käydään läpi ulosottomiehen virka-avun antamisen edellytykset, esineiden takaisinottokustannukset, esineiden arviointi, hakijan hyväksi luettavat summat, ostajan hyväksi luettavat summat, erotus, ja kumman hyväksi se luetaan, täytäntöönpanomaksu, päätöslauselma, virka-apuratkaisu, lunastusohje, ohjeet saatavan ulosottoa varten, hakijan maksut, tiedoksiannot, sekä lainkohdat joihin tilitys perustuu. Liitteenä on aina myös valitusosoitus. (Ulosottolaitoksen tilityspöytäkirja.)

Kyseisen tapauksen tilityspöytäkirjassa väitteet ja vaatimukset olivat seuraavat; ostaja oli vireilletuloilmoituksen ja luovutuskehotuksen saatuaan vaatinut tilityksen toimittamatta jättämistä. Ostaja oli esittänyt, että hakemalla tilitystä, myyjä vainoaisi häntä syyttä. Ostaja oli esittänyt väitteen, jonka mukaan hän olisi maksanut koiran hinnan kokonaisuudessaan sitä haettaessa, sekä kiisti, että olisi tehnyt osamaksusopimusta. Myyjä oli kertonut ostajan maksaneen etukäteen vain varausrahan, ja hakeneen koiran,

jolloin samalla oli laadittu osamaksusopimus loppuerän maksamisesta. Riitaista asiassa oli koiran luovutuspäivä, sekä se, että oliko koira maksettu kokonaisuudessaan sitä noudettaessa, vai oliko siitä tehty osamaksusopimus. Ulosottomies oli kehottanut ostajaa esittämään selvityksen kauppahinnan maksamisesta. Selvitystä maksuväitteen tukemiseksi ei kuitenkaan toimitettu ulosottoon. Pennun luovutusajasta oli toimitettu toisistaan ristiriitaisia todisteita myyjän ja ostajan toimesta. Ostajan tilitapahtumat ovat olleet ulosoton käytössä, samoin osamaksusopimus. (Ulosottolaitoksen tilityspöytäkirja.)

Näytöstä selostettiin seuraavasti; Alkuperäistä osamaksusopimusta tarkasteltaessa voitiin melko suurella varmuudella todeta, että osamaksusopimuksen olisi laatinut myyjä. Ostajan allekirjoitus ja nimenselvennys oli kirjoitettu eri käsialalla ja eri kynällä, kuin muu sopimus. Tämä tuki sitä näkökantaa, että myyjä olisi laatinut sopimuksen, ja ostaja merkinnyt siihen myöhemmin allekirjoituksensa ja nimen selvennyksensä. Ostajan tiedot olivat salaisia, mutta ne oli merkitty sopimukseen, näitä tietoja ei myyjä olisi voinut saada tietoonsa muutoin kuin ostajalta itseltään. Edellisestä oli päätelty, että ostaja olisi osallistunut osamaksusopimuksen laadintaan. kaupan ajankohdasta esitetyt todisteet puolsivat niin ikään myyjän kertomusta. Ostajan tilitapahtumista ei ollut ollut nähtävissä kauppahinnan maksamiseen viittaavia tapahtumia. Ostaja ei itse myöskään ollut esittänyt muita selvityksiä kauppahinnan väitetystä maksamisesta. Ulosotossa olleista tiliotteista voitiin todeta, että käsiraha koirasta oli maksettu kuten oli ilmoitettu, tämä ei ollut riitaista, ja oli yhteneväistä osamaksusopimukseen kirjatun kanssa. (Ulosottolaitoksen tilityspöytäkirja.)

Yhteenvedona todettiin, että asiassa kertynyt selvitys ei tukenut ostajan väitettä siitä, että osamaksusopimus olisi ollut väärennetty, ja että hän olisi suorittanut kauppahinnan kokonaisuudessaan. Osamaksutilitys tulisi siten toimittaa, ja myyjälle antaa virka-apua osamaksuesineen takaisinsaamiseksi. (Ulosottolaitoksen tilityspöytäkirja.)

Esineiden arvioinnista selostettiin pöytäkirjassa seuraavasti; osamaksuesineen arvo on arvioitava siihen arvoon, joka siitä saataisiin myytäessä. Tilityksen kohteena ollut koira oli myyty vain muutama kuukausi ennen tilityksen tekemistä 700,00 euron hinnalla. Kihlakunnanvoudin näkemyksen mukaan pentukoiran myyntiarvo laskee

tavanmaisen luovutusiän jälkeen, ja sen takia, että se on ollut jo sijoitettuna yhteen kotiin. Tilitysarvoksi oli arvioitu 600,00 euroa. (Ulosottolaitoksen tilityspöytäkirja.)

Myyjän hyväksi luettiin tilityksessä koirasta vielä maksamatta oleva 650,00 euroa, myyjän takaisinottokustannukset 330,00 euroa (sisältäen mm. koirahoitolan laskun), ulosoton takaisinottokustannukset 393,60 euroa (eläinlääkärin ja poliisin virka-avut ja muut maksut), täytäntöönpanomaksu 110,00 euroa (osamaksuesineen tilitysarvo alle 840,00 euroa), yhteensä 1473,60 euroa. (Ulosottolaitoksen tilityspöytäkirja.)

Ostajan hyväksi luettiin osamaksulla myydyn esineen tilitysarvo, eli 600,00 euroa. Hakijan eli myyjän hyväksi erotus oli siis 873,60 euroa. Päätöslauselmana ostajan oli suoritettava myyjälle erotus 873,60 euroa. Erotukselle oli maksettava korkolain 4 § 1 momentin mukaista viivästyskorkoa tilityspäivästä lukien. Virka-apuratkaisuna osamaksulla myyty esine luovutettiin virka-avun hakijalle. Ostajan oikeudesta lunastaa osamaksulla myyty esine todettiin; ostajan on 14 päivän kuluessa esineen takaisinottamisesta suoritettava myyjälle edellä yhteensä hakijan hyväksi luettu määrä 1473,60 euroa halutessaan lunastaa esine takaisin. Pöytäkirjassa selostettiin seuraavaksi tilityspöytäkirjan toimimista ulosottoperusteena ulosottoaaren 2 luvun 2 § mukaisesti. Tilityspöytäkirjalla hakija pystyi perimään hänelle saatavaksi määrätyn summaan suoraan ulosotossa, ilman tuomion hakemista. Myös pöytäkirjalla määrätty viivästyskorko kuuluisi suoraan ulosotosta haettavaan summaan. (Ulosottolaitoksen tilityspöytäkirja.)

Hakijalta perittiin ulosoton takaisinottokustannukset 383,60 euroa, täytäntöönpanomaksu 110,00 euroa, yhteensä 493,60 euroa, jotka hakija, eli myyjä oli velvollinen suorittamaan itse ulosottoon. Nämä summat tilityksessä oli luettu jo valmiiksi myyjän hyväksi, joten lopulta ne tulivat ostajan maksettavaksi. Lopuksi tilityspöytäkirjassa olivat tiedoksiantojen päivämäärät, milloin pöytäkirja annettaisiin tiedoksi osapuolille, lainkohdat, joihin tilitys perustuu (lakiosamaksukaupasta 12 ja 18 §, sekä korkolaki 4 § 1 mom.), valitusosoitus, sekä päätöksen tehneen kihlakunnanvoudin yhteystiedot. (Ulosottolaitoksen tilityspöytäkirja.)

Tilityksen tehnyt kihlakunnanvoudi kertoi, ettei koirasta tässä tapauksessa haettu erillistä hinta-arviota. Koiran myynnin ja tilityksen välillä olleen, vain muutaman

kuukauden takia otettiin hinnan arvioinnissa lähtökohdaksi sopimuksen mukaisen luovutushinnan. Arvon katsottiin alentuneen, koska koira oli ohittanut jo normaalin luovutusiän, sekä se oli ollut jo yhdessä perheessä. Koiralle arvioitiin tästä johtuen noin 17 % arvonalenema. (Kihlakunnanvoudin (2) henkilökohtainen tiedonanto 30.6.2021.)

8 YHTEENVETO

8.1 Tutkimusongelma

Selvitykseni mukaan työssä käsitellyt lait määrittelevät selkeästi osamaksukaupan toteutumista ja niissä mahdollisesti syntyviä ongelmatilanteita. Toimet ongelmatilanteissa on selkeästi rajattu ja määritelty. Osamaksukauppaa säätelevissä laeissa ei suoranaisesti oteta kantaa yksittäisten esineiden kohteluun, joten niistä ei löytynyt erillistä ohjeistusta elävien esineiden käsittelyyn.

Lainkäyttäjällä on haastattelujeni mukaan sekä velvollisuus, että mahdollisuus ottaa huomioon osamaksutilityksen kohteen erityispiirteet. Haastateltavieni kokemusten mukaan käytännössä näin myös tapahtuu. Aina kun kyseessä on elävä olento, tapaukset käsitellään tarkemmin, ja niiden läpiviennin miettimiseen käytetään suurempaa pohdintaa, kuin elottomien esineiden kanssa toimittaessa.

Koiran asemaa lainsäädännössä ei ole erityisesti määritelty, se on lain mukaan esine, josta voidaan käydä kauppaa, se ei voi myöskään omistaa mitään. Lakia koirien tai muutenkaan eläinten oikeuksista ei muutamia eläinsuojelullisia säädöksiä lukuun ottamatta ole, vain ihmisellä on oikeuksia. Lainkäyttäjälle on tapauksesta riippuen kuitenkin annettu laajaakin harkintavaltaa ratkaisun antamiseen. Ratkaisuissa on otettava huomioon muukin kuin taloudellinen arvo. Laintulkinnan mahdollisuutta tuomioistuimissa tulisikin käyttää rohkeasti useammin. (Jaakonsaari & Ojala 2011, 19.) Myös Toivio-Rekola on kirjoituksessaan (Oikeustieto 4/2005, 13) kehottanut huomioimaan erilaisten tilanteiden erityispiirteet tarkoin, sekä muistuttanut, että elollisen olennon ollessa kaupan kohteena, on kyseessä aina erityislaatuinen tilanne.

Edellisten valossa lainkäytössä ollaan siirtymässä, ja ainakin asiantuntijoiden puolesta toivotaan siirryttävän tapauskohtaisempaan käsittelyyn, jossa kunkin tapauksen erityispiirteet voidaan ottaa paremmin huomioon. Haastattelujeni perusteella ulosotossa tapauskohtainen harkinta toimii, ja vastuu eläimestä sen haltuunotosta edelleen luovuttamiseen on sekä mietitty, että toteutettu asianmukaisesti. Näin ollen tämän työn tiedonhankinnassa ei ole tullut ilmi mitään sellaista, mikä viittaisi siihen, että eläimiä kohdeltaisiin vain esineinä lakipykälien rattaissa. Päinvastoin olin yllätynyt miten hyvin asioita oli mietitty ja otettu huomioon eri toiminnoissa. Tämä sanottuna, tilanne on hyvä, mutta pitää muistaa, että eläväkin olento on osamaksukaupalla myyty esine, jonka myyjällä on siihen takaisinotto-oikeus, jos maksut jäävät suorittamatta. Lainkäyttötyössä on noudatettava lakia, eivätkä ostajan tunteet, tai oletettu koiran kiintymys uuteen omistajaansa voi viivyttää lainkäyttötyötä. Elävien olentojen takaisinotot ja tilitykset ovat verrattain harvinaisia, ja siten niiden käsittelyyn voidaan käyttää enemmän aikaa. Työkuorman ollessa oikeuslaitoksessa jatkuvasti lisääntymään päin, pitää kuitenkin ymmärtää, että tapausten mahdollisesti lisääntyessä, voi käsittelyyn käytetty aika olla vähäisempää.

Työssäni selvitin ja kuvasin osamaksuesineen takaisinottoa ja tilitystä koskevaa lainsäädäntöä, takaisinoton ja tilityksen etenemistä, sekä koiran käsittelyä osamaksuesineenä. Koiran takaisinotto ja tilitys etenee lakiteknisesti samoin kuin minkä tahansa esineen, mutta prosessin varrelle mahtuu paljon nyansseja, joiden käyttö johtuu tilityksen kohteena olevasta elollisesta esineestä. Työssäni selvitin nimenomaisesti koiran asemaa ja kohtelua osamaksuesineenä, mutta uskoisin tulosten olevan yleistettävissä kaikkiin elollisiin osamaksuesineisiin.

Työn tavoitteet saavutettiin, osamaksukauppalain mukaisen tilityksen ja takaisinoton prosessi kuvattiin, ja koiran asemaa lainsäädännössä ja takaisinotto ja tilitysprosessissa selvitettiin kattavasti. Työn tekijänä olin positiivisesti yllätynyt käytännön lainkäyttötyössä osoitetusta huomaavaisuudesta ”elänasiakkaita” kohtaan. Toimeksiantajaleni työ antaa selkeän kuvan hyvin onnistuneesta lainkäyttötyöstä sekä käytännön moninaisista prosesseista, joita kentällä joudutaan välillä kiireellisestikin ratkomaan. Lähdin tekemään työtä ensin eri näkökulmasta ja eri toimeksiantajalle. Ensimmäinen toimeksiantaja perui osallistumisensa työhön, kun kentälle tuli muutoksia niin paljon, että

alkuperäinen haastattelumuotoinen tutkimus olisi antanut tulenarassa tilanteessa vääränlaisen kuvan vastaajien ollessa kiihtyneitä. Sain muutettua tarkastelukulmaa ja hiottua työn tekotapaa niin, että loppujen lopuksi uuden toimeksiantajan kanssa siitä tuli parempi kuin ensimmäisen idean pohjalta olisi tullut. Työn edetessä yhä selvemmäksi kävi, että laki antaa suuret raamit, ja vaikka välillä tuntuu, että se on yksityiskohtainen, jää lainkäyttäjälle vielä runsaasti tulkintaa tehtäväksi käytännön työssä. Käytännön lainkäyttäjillä onkin suuri vastuu lain hengen noudattamisessa.

Työtä olisi voinut jatkaa vielä haastattelemalla esimerkiksi koirien kasvattajia, ja selvittää mitä mieltä he ovat osamaksulla myymisestä ja kuinka yleistä se koirakaupassa on.

8.2 Pohdintaa osamaksusopimuksista koirakaupassa

Osamaksu on myös koirakaupassa kätevä maksutapa. Se auttaa ostajaa suunnittelemaan talouttaan paremmin. Koiran tullessa maineikkaista vanhemmista mahdolliseen kilpailukäyttöön, voi hinta olla niin iso, että maksujen laittaminen muutamaan osaan voi olla perusteltua. Kasvattajana kuitenkin olisin huolissani tilanteesta, jossa koira tarvitsee äkillistä eläinlääkärin apua, tai muuta kallista toimenpidettä. Ihminen, joka ei ole pystynyt säästämään koiran hintaa etukäteen, tuskin pystyy sitä tekemään kattaakseen koiran äkillisiä kulujakaan.

Pennun palautuminen kasvattajalle kouluttamattomana ja huonossa kunnossa voi olla synkkä lopputulos osamaksukaupalle. Koiran myyntikuntoon saattamisen aikaa ja kustannusta voi olla vaikeaa arvioida tilitystä varten. Huomionarvoista on, että vaikka myyjällä on oikeus vaatia kuluja ostajalta, ei sillä välttämättä ole käytännön merkitystä ostajan ollessa maksukyvytön.

Nykyisessä luottoyhteiskunnassa säästäminen ei ole muodissa, ja tavarat yhä useammin hankitaan luotolla. Tämä voi luoda paineita myös koirien kasvattajille tehdä erilaisia maksujärjestelyjä ostajien kanssa. Koira osamaksulla myydessä suurin kysymys tällä hetkellä on omistuksenpidätysehdon käyttäminen. Rahavelkaa koirasta voi periä muullakin tavalla kuin osamaksuesineen takaisinoton ja tilityksen kautta.

Kennelliitto on tuonut uudet vakiosopimuslomakkeet voimaan 1.4.2021, mutta vanhoja sopimusmalleja voi edelleen käyttää vuoden 2021 loppuun saakka. Kennelliitto velvoittaa kasvattajasitoumuksen allekirjoittaneet kasvattajansa käyttämään omia tai vastaavanlaisia sopimusmalleja. (Kennelliiton www-sivut 2021.) Uusissa sopimuksissaan Kennelliitto on kauppakirjaan kirjannut mahdollisuuden maksaa koira yhteensä kolmessa erässä tai kokonaisuudessaan kaupantekohetkellä. Molemmissa vaihtoehdoissa koiran omistusoikeus siirtyisi kokonaisuudessaan kaupantekohetkellä ostajalle. Sopimuksella on maininta lisäehtojen sopimisesta, tällöin omistusoikeuden pidätys jäisi kuitenkin täysin koirankasvattajan valveutuneisuuden varaan.

Osamaksulla koiran myyminen voi olla joissain tilanteissa perusteltua ja järkevääkin. Kasvattajan kannattaa kuitenkin miettiä sopimusta tehdessään, haluaako hän kauppahinnan maksamisen ongelmatilanteissa koiran ehdottomasti takaisin, vai riittäisikö pelkkä rahavelan periminen. Kuten edellä mainittiin, ostajan ollessa maksukyvytön, voi pelkän rahavelan periminen olla mahdotonta. Takaisinotto-oikeuden sisällyttämisellä sopimukseen voi turvata edes jonkinlaisen takaisinmaksun tilanteessa, jossa ostaja ei koiraakaan voi, tai halua maksaa. Osamaksusopimukset koirien tapauksessa tehdään yleensä kuitenkin ajallisesti verrattain lyhyeksi, joten ”kauppatavara” on mahdollista saada kohtuullisessa ajassa ja kunnossa takaisin. Kasvattajana suosisin kuitenkin ostajaa, joka pystyy koiran kerralla maksamaan. Näin hän osoittaa näin pitkäjänteisyyttä, sekä kykyä hoitaa talouttaan niin, että koiran äkilliset tarpeet voidaan hoitaa asianmukaisesti. Näin koiran elämä saadaan turvatuksi etenemään, ja se varmasti on kaikkien vastuullisten kasvattajien perimmäinen toive.

LÄHTEET

Eläinsuojelulaki 4.4.1996/247 muutoksineen

Kennelliiton www-sivut. 2021. Viitattu 10.6.2021. <https://www.kennelliitto.fi/koirat/rotujen-rekisterointimaarat-suomessa>.

Kihlakunnanvouti (1). 2021. Ulosottolaitos. Henkilökohtainen tiedonanto 23.6.2021.

Kihlakunnanvouti (2). 2021. Ulosottolaitos. Henkilökohtainen tiedonanto 30.6.2021.

Koulu R., Lindfors H. 2016. Velkavastuun toteuttaminen luottoyhteiskunnassa. Helsinki: Unigrafia Oy.

KRIL 4458/36/2008

KRIL 2358/36/2009

Kuluttajansuojalaki 20.1.1978/38 muutoksineen

Laki osamaksukaupasta 18.2.1966/91 muutoksineen

Laki saatavien perinnästä 22.4.1999/513 muutoksineen

Lindström, J. 2014. Luotonvalvonta ja saatavien perintä. Helsinki: Talentum.

Linna, T. & Leppänen, T. 2014. Ulosotto-oikeus I. Viro: Print Best.

Linna, T., 2019. Ulosottokaaren pääkohdat. Helsinki: Alma Talent.

Niemi, M-L. 2014. Luotto oikeus – Luotot rahoituksen välineinä. Teoksessa Oikeus tänään, toim. Tomi Tuominen.

Nieminen, K. & Lähteenmäki N. 2021. Empiirinen oikeustutkimus. Tallinna: Printon Trükikoda.

Oikeustieto 2005/4 1.7.2005 Toivola-Rekola Päivi Kulutushyödykkeen erityispiirteiden huomioonottamisesta kuluttajasuhteissa.

Peltonen, A. & Määttä K. 2015. Kuluttajansuoja-oikeus. Alma Talent. Viitattu 21.6.2021

[https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.lillukka.samk.fi/teos/GACBFXC-TEB#kohta:KULUTTAJANSUOJA-OIKEUS\(\(20\)/piste:b0](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.lillukka.samk.fi/teos/GACBFXC-TEB#kohta:KULUTTAJANSUOJA-OIKEUS((20)/piste:b0)

Rikoslaki 19.12.1889/39 muutoksineen

Suojanen, K., Savolainen, H. & Vanhanen, P. 2006. Opi Oikeutta: tradenomin käsikirja. Helsinki: KS-kustannus.

Traficom www-sivut. 2021. Viitattu 10.6.2021. <https://www.traficom.fi/fi/tilastot/en-sirekisteroityjen-ajoneuvojen-tilastot>.

Turun hovioikeuden ratkaisu 25.1.2002/167

Turun hovioikeuden ratkaisu 4.1.2021 (21/100138) ja 17.5.2021 (21/121381)

Uitto, T. 2003, Osamaksukauppa käytännössä. Vantaa: Dark Oy.

Ulosottoakaari 15.6.2007/705 muutoksineen

Ulosottolaitoksen infomateriaali 2021. Viitattu 10.6.2021

Ulosottolaitoksen tilastot, vuoden 2020 tilastot. <https://www.ulosottolaitos.fi/fi/index/ulosottolaitos/julkaisutjaasiakirjat/tilastot.html>. Viitattu 10.6.2021

Ulosottolaitoksen www-sivut. 2021, Viitattu 21.6.2021. www.ulosottolaitos.fi.

Ulosottolaitoksen tilityspöytäkirja. Viitattu 4.7.2021.

Ulosottoylitarkastaja. 2021. Ulosottolaitos. Henkilökohtainen tiedonanto 18.6.2021.

Valtioneuvoston asetus osamaksusopimuksessa annettavista tiedoista 2.9.2010/790 muutoksineen

Valtioneuvoston asetus luottosopimuksesta kuluttajalle annettavista tiedoista 789/2010 muutoksineen